

Samarbejde om unges overgang til ungdomsuddannelse

Lærere og vejlederes fælles arbejde med vejledning i udskoling

FORORD

Samarbejde om unges overgang til ungdomsuddannelse

I denne rapport præsenterer Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) en undersøgelse af lærere og vejlederes samarbejde om unges overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse.

EVA har gennem flere år haft fokus på overgangen til ungdomsuddannelse, særligt med afsæt i elevernes perspektiv (se bl.a. *Unge veje mod ungdomsuddannelse*, EVA 2017-21). Med denne undersøgelse retter vi blikket mod arbejdet med overgangen set fra de professionelle perspektiv. Undersøgelsen bidrager med viden om arbejdet inden for de nye rammer for vejledning, hvor der stilles krav til, at kommunerne udarbejder en sammenhængende plan for vejledningsaktiviteter i 8. og 9. klasse, som skoleledere, lærere og vejledere fra den kommunale ungeindsats (KUI) skal samarbejde om at få til at leve.

Undersøgelsens resultater spiller ind i drøftelser af overgangen til ungdomsuddannelse, herunder rammerne for vejledning og i den forbindelse samarbejdet mellem grundskoler og KUI i de enkelte kommuner. Undersøgelsen sigter i den forbindelse mod at kvalificere overvejelser om, hvordan vi politisk, i kommunerne og på skolerne kan understøtte og kvalificere vejledningen – og de aktiviteter, der knytter sig hertil – så vi bedst muligt understøtter den enkelte unges refleksioner over uddannelse, arbejdsmarked og sig selv.

Undersøgelsen bygger på dybdegående interview med skoleledere, lærere og vejledere på fem grundskoler i udvalgte kommuner, der prioriterer vejledning og samarbejdet mellem KUI og skoler særligt højt. Kommunerne er udvalgt med afsæt i en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse vedr. kommuners prioritering af vejledning og samarbejde med grundskoler.

Jeg håber, at de nye indsigter og perspektiver, som undersøgelsen giver, kan bidrage til at understøtte og kvalificere rammerne for vejledning, både nationalt og lokalt på grundskoler i de enkelte kommuner – til fordel for den enkelte unge.

Christina Barfoed-Høj
Direktør

INDHOLD

Samarbejde om unges overgang til ungdomsuddannelse

1	Resumé	6
2	Indledning	13
2.1	Relevans og baggrund	13
2.2	Målgruppe	17
2.3	Undersøgelsens formål	17
2.4	Metode	18
2.5	Rapportens opbygning	19
3	Skoler og kommuners samarbejde om vejledning	20
3.1	Betydning af kommunal prioritering	20
3.2	Fire former for styrket elevudbytte	24
4	Roller og ansvarsfordeling i samarbejdet mellem to professioner	28
4.1	Relationer som afgørende for samarbejdet	28
4.2	Vejlederen som drivkraft	32
4.3	Læreren som medvejleder gennem det nære kendskab til eleverne	34
4.4	Skoleledelsen understøtter en samarbejdskultur	40
5	Tre typer af aktiviteter, der understøtter elevernes overgang	42
5.1	Sammenhænge mellem aktiviteter	44
5.2	Før- og efterrefleksion i forbindelse med vejledningsaktiviteter	45
5.3	Vejledningssamtaler af forskellig karakter	49
5.4	Praksisfagligt forløb	52

Appendiks A – Litteraturliste	55
-------------------------------	----

Appendiks B – Metodebilag	57
---------------------------	----

1 Resumé

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) sætter i denne rapport fokus på lærere og vejlederes samarbejde om unges overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse.

Rapporten viser, hvordan vejledere, lærere og skoleledere i fem udvalgte kommuner,¹ der prioriterer overgangen til ungdomsuddannelse særligt højt, arbejder med at tilrettelægge og gennemføre vejledning på systematisk vis og med fokus på at skabe sammenhænge for eleverne, både mellem de enkelte vejledningsaktiviteter og med kobling til undervisning og udskolingsaktiviteter, der understøtter elevernes refleksion over uddannelser, arbejdsmarked og sig selv. Det illustreres i rapporten, hvordan samarbejdet mellem vejledere og lærere rummer både potentialer og udfordringer.

Med rapporten ønsker EVA at bidrage til drøftelserne af det samlede vejledningsområde, herunder samarbejdet mellem grundskoler og den kommunale ungeindsats (KUI) i de enkelte kommuner.

Relevans og formål

Unge overgange fra grundskole til ungdomsuddannelse har de seneste år fået meget opmærksomhed. Dels fordi der er et politisk ønske om at bringe så mange unge som muligt godt videre til ungdomsuddannelse eller i job, dels fordi der grundet manglen på faglærte er et ønske om at få flere unge til at vælge en erhvervsuddannelse. Fra de unges perspektiv er overgangen fra grundskole også vigtig: De tager uddannelsesvalget seriøst, men mange oplever et stort personligt pres, når de skal vælge uddannelse, og nogle unge savner hjælp og vejledning i overgangen. Det viser tidligere undersøgelser, som EVA står bag.

Med den politiske aftale Bedre veje til uddannelse og job vedtog man i 2017 at nedlægge UU-centrene og i stedet integrere vejledningen i KUI, hvilket gav kommunerne et større ansvar for at gøre alle unge klar til uddannelse eller beskæftigelse (BUVM, 2017). Med aftalen Fra folkeskole til faglært – Erhvervsuddannelser til fremtiden er der efterfølgende stillet krav til kommunerne om at udarbejde en sammenhængende plan for vejlednings- og skoleindsatsen i 8. og 9. klasse (BUVM, 2018). Den sammenhængende plan skal understøtte, at vejledning af udskolings elever til ungdomsuddannelserne samt undervisningen på kommunernes skoler foregår på en måde, så elever og forældre oplever, at der er en tydelig sammenhæng mellem de forskellige vejledningsaktiviteter, undervisningen i fagene, valg af ungdomsuddannelse og overgangen til ungdomsuddannelse. Den sammenhængende plan skal derigennem bidrage til, at eleverne møder meningsfulde aktiviteter, der

1 De fem kommuner er udvalgt på baggrund af en kortlæggende survey vedr. vejledningsindsatser, gennemført af EVA blandt ledere i landets KUI'er.

understøtter deres progression frem mod et uddannelsesvalg – og i sidste ende bliver så afklarede som muligt om, hvad de skal efter grundskolen. Planen skal i den forbindelse beskrive, hvordan vejlednings- og undervisningsaktiviteter kædes sammen og integreres i undervisningens fag og emner.²

Det er i høj grad op til kommuner og skoler selv at tilrettelægge, koordinere og gennemføre vejledningsindsatserne. Og da den eksisterende ansvarsfordeling er relativt ny, findes der endnu ikke så meget viden om, hvordan skoler og kommuner tilrettelægger dette arbejde, så aktiviteterne understøtter elevernes overvejelser om sig selv og deres fremtid bedst muligt. Det er på den baggrund, at EVA har igangsat nærværende undersøgelse.

Målgruppe

Undersøgelsens resultater henvender sig til politiske beslutningstagere nationalt og lokalt, der har ansvar for at fastsætte og understøtte rammerne for elevernes overgang fra grundskole og ungdomsuddannelse. Undersøgelsen er med til at danne grundlag for videre udvikling og kvalificering af området.

Undersøgelsen giver samtidig praktikere, KUI-medarbejdere, skoleledere og lærere indblik i udvalgte kommuner og skolars erfaringer med at skabe sammenhængende vejledningsaktiviteter og viden om, hvad der skal til for at understøtte samarbejdet mellem lærere og vejledere.

Det bygger undersøgelsen på

Rapporten bygger på tre datakilder:

- En indledende spørgeskemaundersøgelse blandt ledere i landets kommunale ungeindsatser om vejledningsindsatser. I alt har 82 KUI-ledere besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 92 %. Spørgeskemaundersøgelsen er anvendt til udvælgelse af kommuner til casebesøg. Resultaterne kan læses i den separate udgivelse *Kommuners samarbejde med grundskoler om udskolings- og vejledningsindsatser* (EVA, 2022).
- Interview med ledere, lærere og den tilknyttede vejleder fra KUI fra fem skoler i fem forskellige kommuner.³ Kommunerne er pba. af ovenstående spørgeskemaundersøgelse udvalgt ud fra, om de prioriterer vejledningsindsatser, og om de arbejder systematisk hermed, i tæt samarbejde med kommunens skoler.
- Telefoninterview med KUI-ledere i de fem udvalgte kommuner.

2 Jf. [Bekendtgørelse af lov om kommunal indsats for unge under 25 år, 2021, § 5, stk. 1](#), og [vejledningsbekendtgørelsen, 2021, § 28](#).

3 Elevernes perspektiv indgår ikke i nærværende undersøgelse, dels da det har været særligt fokus i tidligere EVA-undersøgelser (EVA 2017-2021), og dels da de elever, der gik i 8. og 9. klasse på undersøgelsestidspunktet, har deltaget i alternative vejlednings- og udskolingsforløb grundet covid-19.

Vejledning som begreb

I undersøgelsen anvendes begrebet vejledning som en bred betegnelse for aktiviteter, der relaterer sig til elevernes overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse, og som sigter mod at understøtte elevers refleksion over uddannelser, arbejdsmarked og sig selv. Vejledningsbegrebet rummer i undersøgelsen både vejledningsaktiviteter, som fx brobygning og erhvervspraktik, og forskellige former for vejledningssamtaler og refleksion. Derudover rummer begrebet også lærere og vejlederes samarbejde om udskolingsforløb, der relaterer sig til elevernes overgang.

Resultater

Lærere og vejledere oplever, at deres samarbejde styrker elevernes udbytte

Eleverne kan få et større udbytte af vejledningen, når lærere og vejledere samarbejder og herigennem skaber sammenhænge mellem elevernes erfaringer fra vejledning og elevernes erfaringer fra undervisningen. Det er oplevelsen blandt skoleledere, lærere og vejledere på de fem caseskoler i undersøgelsen. Gennem samarbejdet får lærere og vejledere mulighed for at bygge bro mellem de enkelte vejledningsaktiviteter og elevernes øvrige skoleerfaringer, dette både gennem løbende dialog og sparring samt fx særskilte forløb, temaer og netværk. Samtidig er lærerne med til at understøtte elevernes refleksioner om styrker, interesser, muligheder og drømme for fremtiden. Vejledere, lærere og lederes erfaringer tegner et billede af fire former for styrket elevudbytte gennem samarbejdet:

- Eleverne husker oplevelser fra vejledningsaktiviteter bedre, når de sættes i relation til øvrige erfaringer.
- Elevernes nysgerrighed for muligheder i uddannelsessystemet øges, når afprøvning kobles til refleksion.
- Eleverne får ro omkring uddannelsesvalget, når både lærer og vejleder er med til at understøtte den enkeltes refleksioner over sig selv, uddannelser og jobs.
- Elevernes fokus på uddannelsesvalg nedtones til fordel for et fokus på løbende læring, når vejledning kobles til undervisning.

Et tæt samarbejde forudsætter, at både lærer og vejleder oplever, at de har et fælles ansvar for at klæde eleverne på til tiden efter grundskolen. Men der skal også være en klar rollefordeling mellem KUI (dvs. vejleder) og skole (dvs. lærere og skoleledelse). Vejlederen er drivkraften i vejledningen, mens læreren gennem sit kendskab til den enkelte elev er med til at understøtte elevernes udbytte af vejledningen og i nogle sammenhænge har en rolle, der kan beskrives som medvejleder. I den forbindelse er det vigtigt, at vejlederne er synlige og tilgængelige over for lærerne, og at lærerne har de nødvendige rammer for at kunne påtage sig deres særlige rolle, fx ved at følge op på elevernes oplevelser fra vejledningsaktiviteter og prioritere dialog med vejlederen.

Lærere og vejledere oplever, at samarbejdet kvalificerer deres arbejde med at understøtte elevernes refleksioner over uddannelser, arbejdsmarked og i relation til sig selv – men en uklar ansvars- og rollefordeling og en oplevelse af manglende tid kan udfordre samarbejdet.

Lærere og vejledere har brug for, at kommunen prioriterer vejledningsområdet, og at skoleledelsen bakker op om samarbejdet

Undersøgelsen viser, at en kommunal prioritering af vejledningsområdet er afgørende, for at lærere og vejledere kan udmønte de nye rammer for vejledning af de unge på en hensigtsmæssig måde. Det vurderer vejledere, skoleledere og lærere på de fem caseskoler i undersøgelsen. Samtidig er det vigtigt, at skoleledelsen bakker op om en kultur, hvor vejledning af eleverne ikke isoleres til vejlederen, men også opleves som en del af skolens almene dannelsesopgave, og hvor lærernes bidrag til vejledningen understøttes.

Kommunerne i undersøgelsen prioriterer vejledningsområdet ved at tilføre opmærksomhed og ressourcer til området. Det kan være i form af, at kommunen har supplerende obligatoriske vejledningsaktiviteter som fx individuel vejledning, eller at man samarbejder med erhvervsskoler i kommunen om undervisningsforløb. Det kan også være ved at tilbyde koncepter og/eller kurser, der understøtter lærernes bidrag til vejledningen. Derudover er der eksempler på, at man i kommunen har oprettet nye jobfunktioner, der understøtter vejlederes og skolars arbejde med at tilrettelægge og koordinere vejledningsindsatser eller opretter netværk med repræsentanter fra fx skoler, KUI og ungdomsuddannelser.

Skolelederne på caseskolerne har fokus på at understøtte lærerens bidrag til vejledningen ved dels at sikre, at der er tilstrækkelig tid til samarbejdet mellem lærer og vejleder, og dels ved at klæde lærerne på til at bidrage til vejledningen. Det kan fx være gennem deltagelse i eksterne netværk, kurser eller interne oplæg.

Ledelsens understøttelse opleves dog ikke altid som tilstrækkelig, særligt fremhæves manglende tid og kompetencer som en barriere fra lærernes perspektiv. Selvom de besøgte skoler oplever, at de har formået at styrke vejledningen og elevernes udbytte, er der en udbredt oplevelse af, at det kan være svært at gennemføre alle aktiviteter systematisk med samme kvalitet for alle elever i udskolingsklasserne bl.a. grundet oplevelser af manglende tid og kompetencer hos lærere.

Uklare rammer for det timeløse emne Uddannelse og job

Undersøgelsen viser, at rammerne for det timeløse emne Uddannelse og job opleves som uklare, hvilket gør det vanskeligt at arbejde systematisk med emnet. På caseskolerne afvikles Uddannelse og job forskelligt, og der er en oplevelse af, at man stadig prøver sig frem og endnu ikke har fundet en tilstrækkelig form. Nogle skoler arbejder med at afvikle Uddannelse og job på temadage eller temauger, mens andre forsøger at bruge Uddannelse og job som en anledning til at gennemføre løbende før- og efterrefleksion med eleverne i forbindelse med vejledningsaktiviteter.

Det er en udbredt vurdering på skolerne, at det først og fremmest er nødvendigt at fastsætte et timetal for emnet på fx 25 timer årligt for at sikre, at Uddannelse og job får den tiltænkte rolle i den samlede vejledning. Samtidig opleves rollefordelingen som vanskelig, da det formelle ansvar er hos skolen, og vejlederen derfor ikke er drivkraft som ved de øvrige vejledningsaktiviteter. Det kræver en indsats fra lærerne, som de ikke nødvendigvis oplever at kunne løfte.

Lærere og vejledere oplever, at emnet, med de rette rammer, har potentiale til at give lærerne mulighed for at integrere vejledningsperspektiver i undervisningen, både ved at samle op på elevernes

erfaringer fra vejledningsaktiviteter, drøfte temaer relateret til uddannelser og arbejdsmarked samt understøtte elevernes refleksioner over egne styrker, interesser og drømme.

Tre typer af aktiviteter understøtter elevernes refleksion

Lærere, vejledere og skoleledere på de fem caseskoler i undersøgelsen oplever, at elevernes refleksioner over sig selv, uddannelser og arbejde understøttes, når skolen kan tilbyde eleverne tre typer aktiviteter:

1. Mulighed for at reflektere både før og efter vejledningsaktiviteterne
2. Kollektive eller individuelle vejledningssamtaler
3. Praksisfaglige forløb i 8. og 9. klasse.

Erfaringerne viser, at de enkelte typer af aktiviteter skal tilrettelægges systematisk, dvs. at de skal være forankrede i en samlet plan for, hvordan refleksion, samtaler og forløb i løbet af udskolingen kobles på en måde, så elevernes kendskab til uddannelser og job løbende udbygges og relateres til den enkeltes tanker om fag, fremtid, interesser og tvivl. Frem for at se de tre typer af aktiviteter som enkeltstående skal der være fokus på at koble en konkret aktivitet til elevernes erfaringer, så den enkelte elevs overgang understøttes bedst muligt.

Sådan arbejder skolerne med de tre typer af aktiviteter:

Aktivitet 1: Mulighed for at reflektere før og efter vejledningsaktiviteter

Fokus skal være på, hvordan man hjælper de unge med at sætte aktiviteterne i relation til deres øvrige erfaringer fra skole og fritid og tanker om fremtiden. Lærerne på caseskolerne arbejder med at forberede og følge op på vejledningsaktiviteter og bygge bro til elevernes egne overvejelser, erfaringer og tanker om fremtiden, typisk med sparring fra vejlederen. Studievalgspotfolioen kan indgå som et redskab i refleksionen, men mange steder anvendes den ikke, da man oplever, at formatet ikke passer til elevernes behov.

Aktivitet 2: Kollektive eller individuelle vejledningssamtaler

I samtalerne understøtter en vejleder, og i nogle sammenhænge en lærer, elevernes refleksion over sig selv, uddannelser og arbejdsmarked. De kan forberede eleverne på og/eller samle op på vejlednings- og udskolingsaktiviteter og hjælpe eleverne med at forholde sig til de mange forskellige uddannelser og jobmuligheder ud fra egne styrker og interesser. Uanset form er det vigtigt, at eleverne oplever vejledningssamtalerne som nærværende og meningsfulde. Erfaringerne viser, at samtalerne skal tilrettelægges med afsæt i viden om elevernes styrker og interesser, afholdes på tidspunkter, der giver bedst mening for eleverne, og kobles til de øvrige vejledningsaktiviteter før- og efter refleksion og elevernes læring i den øvrige undervisning. De forskellige vejledningssamtaler kan noget forskelligt: De kollektive samtaler og gruppesamtaler kan give god mening i sammenhæng med en aktivitet som fx praktik, hvor man forbereder sig og følger op i fælleskab. De individuelle vejledningssamtaler opleves at kunne noget særligt, fordi der kan opstå en dybere og mere personlig samtale med eleverne. Dét er noget, som alle elever kan få glæde af, men især de ikke-uddannelsesparate elever eller stærkt tvivlende eller pressede elever profiterer af, oplever både vejledere, lærere og skoleledere. I kommuner, der ikke prioriterer tilbud om individuelle samtaler til alle elever, der har behov for det, oplever lærere og vejledere det som en mangel.

Aktivitet 3: Praksisfaglige forløb i 8. og 9. klasse

Her arbejder eleverne aktivt og virkelighedsnært med at forholde sig til egne styrker og interesser i relation til uddannelser og arbejdsmarked, fx ved at få mulighed for afprøve sig selv i en kontekst

uden for skolen og få indblik i, hvordan deres kompetencer kan komme i spil på en ungdomsuddannelse eller et arbejdsmarked. Når lærere og ledere oplever at lykkes med at tilbyde denne form for praksisfaglige⁴ forløb, der fx integrerer undervisning på en ungdomsuddannelse, sker det bl.a. med afsæt i redskaber udviklet af vejledere i KUI, som lærerne oplever er lette at bruge i undervisningen. Skolerne har særligt gjort sig erfaringer med at samarbejde med lokale erhvervsskoler, hvor det er KUI, der har taget initiativ til og understøtter, at skolen kan indgå i samarbejdet. Samarbejde med erhvervsskoler om praksisfaglige forløb opleves som udbytterigt men ressourcekrævende, og skoleledere og lærere oplever ikke at være i mål med at tilbyde forskellige former for praksisfaglige forløb til eleverne.

Perspektiver

Nærværende undersøgelse bidrager med vigtig viden om vejledning i udskolingen, hvor vejledere og lærere samarbejder om at understøtte elevers refleksion over uddannelse, job og sig selv gennem tydeliggjorte sammenhænge mellem forskellige typer af aktiviteter og undervisning. Denne viden rummer perspektiver vedr. muligheder og udfordringer i rammerne for vejledningen:

- Undersøgelsens resultater understreger betydningen af, at kommuner og skoleledelse aktivt støtter op om samarbejdet mellem lærere og vejledere om elevernes overgang til ungdomsuddannelse. Det indebærer dels, at lærere oplever at have mulighed for – og tilstrækkelig tid til – at bidrage til vejledningen, både i deres dagligdag med eleverne og gennem dialog med vejledere. Derudover indebærer det, at lærere har mulighed for at blive klædt på til i nogle sammenhænge at bidrage som ”medvejleder” af eleverne, det kan fx være gennem deltagelse i kurser, netværk og ved hjælp af understøttelse af koncepter fra KUI – men uden at hverken lærer eller vejleder oplever, at det går ud over hinandens faglighed. Det er afgørende, at skoleledelsen understøtter, at lærerne kan se deres bidrag til vejledningen som meningsfuldt og som en del af deres samlede lærergerning og arbejdet med elevernes almene dannelse.
- Der er behov for, at erfaringer med det timeløse emne Uddannelse og job udbygges og deles skoler og kommuner imellem, så lærere ikke oplever at stå alene med at finde en måde, hvorpå emnet kan tilrettelægges i relation til skolens øvrige aktiviteter – eller nedprioriterer det til fordel for undervisning i fagene med direkte fokus på fagenes faglige mål eller afgangsprøver. Det gælder både udbygning og videredeling af konkrete erfaringer med emnet i udskolingen men også på mellemtrin og i indskolingen. Kommuner kan med fordel planlægge lokale rammer for emnet, fx ved at fastlægge et årligt timetal for Uddannelse og job, men der skal også være en fleksibilitet, mht. at lærerne selv kan integrere emnet i undervisningen alt efter elevernes sammensætning og behov. Det er vigtigt, at skoleledelsen er med til at sikre, at afvikling af emnet finder sted, så det understøtter elevernes løbende læring og overgang bedst muligt.
- Undersøgelsen peger frem mod et videre arbejde med at understøtte, at lærere, fx i et samarbejde med vejledere, gør sig erfaringer med at udvikle praksisfaglige forløb, der understøtter elevernes refleksioner over interesser og styrker og udbygger deres omverdenskendskab. Ikke kun

4 Praksisfagligt forløb forstås i denne sammenhæng, som et forløb, hvor eleverne afprøver sig selv i praktiske opgaver i og uden for skolen i relation til deres overgang til ungdomsuddannelse. Betegnelsen praksisfaglighed er et bredt begreb, der ikke kun relaterer sig til overgangen, og som der ikke er en forskningsbaseret definition af. Praksisfaglighed rummer forskellige aspekter, bl.a. at elever får mulighed for at gøre noget aktivt, fx at anvende teori ift. et konkret problem, at producere en løsning af et praktisk problem, at gøre noget aktivt i en anden kontekst end skolen eller at deltage i en erhvervskontekst. Praksisfaglighed kan bl.a. komme til udtryk i de aktiviteter, der skal understøtte elevernes valg af ungdomsuddannelse og UPV-processen, og det kan indgå i det obligatoriske emne Uddannelse og job (EVA, 2019a).

med henblik på at understøtte elevernes tanker om uddannelses- og jobmuligheder, men også med henblik på at understøtte elevernes tanker om sig selv, deres nysgerrighed og deres generelle motivation for skolegang. Der er behov for, at man i kommunerne eksperimenterer med gode praksisfaglige forløb af forskellig karakter, og at der erfaringsudveksles lokalt på skoler mellem lærere og mellem kommunens skoler. Tilrettelæggelse og gennemførelse af et praksisfagligt forløb, der fx inddrager undervisning på en ungdomsuddannelse, opleves på nuværende tidspunkt som meningsfuldt men vanskeligt at realisere systematisk i praksis.

Overordnet set er der behov for at skærpe formålet med vejledning og relationen mellem vejledning og skolens dannelsesopgave. Frem for at se vejledning og skole som to forskellige arenaer peger undersøgelsens resultater på vigtigheden i at rette fokus mod det fælles ansvar i at klæde unge på til overgangen og tiden efter grundskolen.

2 Indledning

Unge overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse har de seneste år fået stor opmærksomhed. Trods adskillige vejledningsindsatser opleves uddannelsesvalget som svært for de unge – og der er fortsat drøftelser af, hvad målet med vejledning i det hele taget er. Skal unges valg udfordres? Skal vi have flere til at vælge en erhvervsuddannelse? Skal vi skabe mindre pres? Skal man som kommune prioritere området blandt mange andre? Og hvordan skal vejledningen i givet fald se ud? Det er nogle af de spørgsmål, der danner afsæt for nærværende undersøgelse.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) sætter i denne rapport fokus på skoler og kommuners samarbejde om vejledning i udskolingen. Rapporten kaster lys over skoler og kommuners erfaringer med sammenhængende og systematiske vejledningsindsatser, som bl.a. indebærer et tættere samarbejde mellem vejledere og lærere end tidligere.

Rapporten viser, hvordan vejledere, lærere og skoleledere på fem skoler i udvalgte kommuner, der prioriterer vejledningsområdet særligt højt, arbejder med at tilrettelægge og gennemføre vejledning på systematisk vis og med fokus på, at eleverne oplever sammenhænge mellem aktiviteter og kobling til undervisningen. Kommunerne er udvalgt på baggrund af en kortlægning af vejledningsindsatser, gennemført af EVA blandt ledere i landets Kommunale Ungeindsatser (KUI).

Med denne undersøgelse ønsker EVA at bidrage til drøftelserne af vejledning i udskolingen, herunder samarbejdet mellem grundskoler og KUI i de enkelte kommuner om unges overgang til ungdomsuddannelse.

2.1 Relevans og baggrund

I dette afsnit skitserer vi kort den viden og forskning, som undersøgelsen skal ses i sammenhæng med, samt det politiske fokus på området.

2.1.1 Uddannelsesvalget er svært for unge i udskolingen

Unge i udskolingen oplever generelt uddannelsesvalget som svært at træffe. Det viser EVA's forløbsundersøgelse *Unge veje mod ungdomsuddannelse*, som i forskellige udgivelser har sat fokus på netop overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse set fra et ungeperspektiv (se bl.a. EVA, 2017-2021).

Forløbsundersøgelsen viser bl.a., at knap halvdelen af de unge (44 %) i 8. klasse oplever, at det er et stort pres at skulle vælge, hvad de skal efter skolen, og at hver sjette i 9. klasse (15 %) har savnet hjælp. Det er ikke kun valget i 9. klasse, der fylder hos de unge. Næsten to ud af tre unge (59 %) føler et pres, når de tænker på de valg, der venter dem i fremtiden med hensyn til uddannelse og arbejde. Grunden til, at det er svært for de unge at vælge uddannelse, er, at valget er forbundet med store identitetsmæssige spørgsmål som "hvem er jeg?" og "hvem vil jeg gerne være?", viser EVA's

undersøgelser. Uddannelsesvalget kommer til at handle om at finde frem til en plan for både uddannelse og job, som imødekommer ens interesser. Men i de unges overvejelser fylder tvivlen, som er vanskelig for nogle unge at håndtere (EVA, 2021).

Samtidig viser undersøgelsen, at hver sjette ung oplever at have savnet hjælp i deres valgproces, til trods for at alle har deltaget i adskillige vejledningsaktiviteter i 8. og 9. klasse. Bl.a. har størstedelen af de unge besøgt en ungdomsuddannelse i forbindelse med introduktionskurser eller brobygningsforløb, mens to ud af tre unge har været praktik i en virksomhed/på en arbejdsplads i enten 8. eller 9. klasse. Når det kommer til vejledningssamtaler, har godt halvdelen af de unge i løbet af 9. klasse deltaget i en aktivitet svarende til kollektiv vejledning, mens en fjerdedel af de unge har deltaget i en aktivitet svarende til individuel vejledning. Blandt de unge er der imidlertid en oplevelse af, at individuelle samtaler hjælper dem mere end kollektive samtaler. 67 % af de unge vurderer, at en individuel samtale med UU-vejleder i høj eller nogen grad hjælper dem, mens det kun gælder for 38 % af de unge mht. kollektive samtaler. Undersøgelsen viser, at både samtaler med en vejleder og lærer kan hjælpe i overvejelser om uddannelse og arbejde. De unge oplever, at individuelle samtaler med en vejleder særligt hjælper dem med at få øje på muligheder i uddannelsessystemet og blive mere klar til at træffe et valg, mens individuelle samtaler med en lærer bl.a. er med til at styrke deres bevidsthed om faglige kompetencer set ift. uddannelsesvalget (EVA, 2019b).

2.1.2 Sammenhængende vejledning med fokus på læring understøtter elevers overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse

I forskningslitteraturen fremhæves vigtigheden af, at vejledningsaktiviteter kobles til hinanden og til elevernes øvrige læring og opleves som sammenhængende (Thomsen, 2016; Skovhus, 2014). Med afsæt i projektet Udsyn i udskolingen (Thomsen, 2016) fremføres perspektivet om, at elevers valg af ungdomsuddannelse må betragtes som et læringsanliggende. Det indebærer bl.a., at vejledningsaktiviteter ikke ses som enkeltstående men som læringsaktiviteter, der i sammenhæng med hinanden bidrager til at udvide unges perspektiver på uddannelse samt understøtter unges muligheder for udforske et arbejdsliv og sig selv i forskellige situationer. I den forbindelse lærer forskerne sig op af begrebet karrierelæring, hvor karriere forstås som en betegnelse for det samlede liv, som handler om alle de betydningsfulde sammenhænge, som mennesker indgår i.

Undersøgelsens resultater viser, at de eksisterende vejledningsaktiviteter på skolerne ikke nødvendigvis skal laves om, men at der er et behov for at rette et nyt blik mod aktiviteterne, så de giver bedre mening for eleverne, øger deres motivation for deltagelse samt gør udbyttet bedre og mere langvarigt. Der italesættes samtidig et behov for et perspektivskifte, hvor der fokuseres mindre på, hvordan aktiviteter i udskolingen såsom virksomhedsbesøg, praktik og brobygning bidrager til unges valg af ungdomsuddannelse, og mere på, hvad eleverne kan lære af at deltage i aktiviteterne. Det anbefales bl.a., at alle aktører, som samarbejder om aktiviteterne (ungdomsuddannelser, virksomheder m.fl.), får viden om perspektivskiftet fra afklaring og valg til læring om sig selv, om uddannelse og om arbejde. Det kræver, at lærerne i udskolingen og vejledere sammen er agenter for perspektivskiftet, hvilket stiller krav om specifikke kompetencer hos lærerne, hvorfor relevant kompetenceudvikling skal tilbydes. Samtidig understreges det, at læreren ikke skal være vejleder, men at samarbejdet mellem vejleder og lærer er centralt (Thomsen, 2016).

2.1.3 Politisk fokus på vejledning

Vejledningsområdet har de seneste år været præget af forandringer, særligt som følge af de politiske aftaler Bedre veje til uddannelse og job (2017) og Fra folkeskole til faglært – erhvervsuddannelser til fremtiden (2018).⁵

I forbindelse med aftalen Bedre veje til uddannelse og job blev det i 2017 vedtaget, at UU-centrene skulle nedlægges, og vejledningen skulle integreres i KUI. Kommunerne har i den forbindelse fået det fulde ansvar for at gøre alle unge klar til at komme i uddannelse eller beskæftigelse. På baggrund af aftalen Fra folkeskole til faglært – erhvervsuddannelser til fremtiden er der fra 2018 stillet krav om, at kommunerne skal udarbejde en *sammenhængende plan* for kommunens vejledningsaktiviteter i 8. og 9. klasse. Formålet med planen er at skabe sammenhæng mellem kommunens vejledningsaktiviteter, så eleverne bliver så afklarede i deres uddannelsesvalg som muligt. Samtidig skal den sammenhængende plan føre til, at vejledningsaktiviteterne i udskolingen integreres med den øvrige undervisning i folkeskolens fag og emner. Planen skal omfatte de lovmæssigt bestemte udskolings- og vejledningsaktiviteter samt øvrige aktiviteter, der kan bidrage til, at eleverne får indsigt i de krav og muligheder, de senere vil møde i en ungdomsuddannelse. Kommunen bestemmer selv, hvordan den sammenhængende plan for vejledning skal se ud, men den kan fx tage afsæt i datoer/årshjul, en kommunal strategi eller sammenhæng mellem aktiviteter. Intentionen er, at det er skolerne, der gennem ledere, vejledere og lærere skal få planen ud at leve. Planen skal herudover beskrive, hvordan vejledningsaktiviteterne integreres i den daglige undervisning, herunder hvordan der skabes sammenhæng mellem undervisningen i specifikke fag eller emner i grundskolen og de vejledningsaktiviteter, eleverne deltager i ([Bekendtgørelse af lov om kommunal indsats for unge under 25 år, 2021, § 5, stk. 1](#) og [vejledningsbekendtgørelsen, 2021, § 28](#)).

Kravet om at beskrive sammenhænge mellem vejledning og undervisning forudsætter et tættere samarbejde mellem kommune og kommunens skoler, herunder samarbejdet mellem vejleder, lærere og skoleledelse. I den politiske aftale Fra folkeskole til faglært – erhvervsuddannelser til fremtiden bliver det bl.a. fremhævet, at ”det er afgørende, at lærerne får en fremtrædende rolle ift. at hjælpe og støtte eleverne i at træffe de bedste uddannelsesvalg”, og at ”samarbejdet mellem lærerne og professionelle vejledere er vigtigt” (BUVM, 2018). Af aftalen fremgår det opsummerende, at ”lærerne skal spille en mere aktiv rolle i forbindelse med elevens valg af ungdomsuddannelse, og lærere og vejledere skal være med til at udvide elevernes horisont”. Der er i den forbindelse etableret et kompetenceudviklingsprogram for folkeskolelærere og vejledere, som skal sikre, at de får en stærkere viden om erhvervsuddannelserne og de muligheder, valget af en erhvervsuddannelse giver, samt at styrke læreres kompetencer til at undervise i Uddannelse og job (BUVM, 2018).

Politisk er der gennem mange år blevet arbejdet med at åbne skolen op for samfundet og give lærerne en mere aktiv rolle ift. at understøtte elevernes refleksion over de indtryk, de får i mødet med uddannelse og arbejdsliv. Allerede med folkeskolereformen (2014) blev der sat fokus på skolernes samarbejde med de omkringliggende institutioner, virksomheder og foreninger gennem den fælles betegnelse åben skole. Ambitionen med åben skole er, at skolerne skal åbne sig mod omverdenen og give eleverne indblik i miljøer uden for skolen. Når skoler inddrager det omgivende samfund og arbejder sammen med lokale virksomheder, kulturinstitutioner og foreninger, styrkes elevernes evne til at koble skolens fag med virkelighedens arbejdsmarked. Eleverne får herved indblik i, hvordan de kompetencer de tilegner sig i skolen, kan bruges i arbejdslivet, ligesom de får et indblik i forskellige arbejdspladser og områder. Skolernes arbejde med åben skole kan herved være med til

5 Kilde: BUVM (2018): *Fra folkeskole til faglært – Erhvervsuddannelser til fremtiden*, <https://www.uvm.dk/erhvervsuddannelser/nyheder-lovgivning-og-reform/eudaftale-2018/aftalens-hovedelementer/et-staerkere-fundament-for-valg-af-ungdomsuddannelse>.

at understøtte ambitionerne om en sammenhængende vejledningsindsats, da elevernes refleksioner om uddannelse og job bliver bragt i spil gennem den åbne skole.⁶

Alle elever skal modtage lovmæssigt bestemte udskolings- og vejledningsaktiviteter, og kommunerne skal lave en sammenhængende plan

Lovgivningsmæssigt bestemte udskolings- og vejledningsaktiviteter

Danske kommuner og skoler er forpligtet på at gennemføre en række aktiviteter i forbindelse med vejledningsaktiviteter for elever i udskoling. Følgende lovmæssigt bestemte udskolings og vejledningsaktiviteter skal alle elever modtage i udskoling.

- Kollektiv vejledning, herunder introduktion til studievalgsportfolioen, introduktion til ungdomsuddannelser og introduktion til at arbejde med Uddannelsesguiden (ug.dk) og til eVejledning
- Informationsmøder for elever og forældre
- Introduktionskurser til ungdomsuddannelser i 8. klasse
- Brobygningsforløb i 9. klasse
- Praktikforløb.

(BUVM, 2021a)

Sammenhængende plan for vejledning

Udover at eleverne skal tilbydes obligatoriske aktiviteter, skal kommunerne også understøtte, at der er en sammenhæng mellem aktiviteterne, så eleverne bliver så afklarede i deres uddannelsesvalg som muligt, gennem en sammenhængende plan. Samtidig skal den sammenhængende plan føre til, at vejledningsaktiviteterne i udskoling integreres med den øvrige undervisning i folkeskolens fag og emner.

Planen skal omfatte de lovmæssigt bestemte udskolings- og vejledningsaktiviteter samt øvrige aktiviteter, der kan bidrage til, at eleverne får indsigt i de krav og muligheder, de senere vil møde i en ungdomsuddannelse. Kommunen bestemmer selv, hvordan den sammenhængende plan for vejledning skal se ud, men den kan fx tage afsæt i datoer/årshjul, en kommunal strategi eller sammenhæng mellem aktiviteter.

(BUVM, 2021b)

6 Læs mere om den åbne skole her: <https://www.uvm.dk/folkeskolen/laering-og-laeringsmiljoe/den-aabne-skole>.

2.2 Målgruppe

Undersøgelsens resultater henvender sig til politiske beslutningstagere, der har ansvar for at fastsætte og understøtte rammerne for elevernes overgang fra grundskole og ungdomsuddannelse. Undersøgelsen giver samtidig praktikere i kommuner og skole (KUI-medarbejdere, skoleledere og lærere) indblik i, hvilke erfaringer kommuner og skoler har gjort sig med at skabe sammenhængende vejledningsaktiviteter for de unge, og hvad der skal til for at understøtte samarbejdet mellem lærere og vejledere.

2.3 Undersøgelsens formål

Formålet med undersøgelsen er at bidrage med viden om skoler og kommuners erfaringer med at tilrettelægge og gennemføre systematisk og sammenhængende vejledning, der understøtter elevernes overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse. Undersøgelsen bidrager desuden med viden om, hvilket udbytte lærere, ledere og vejledere oplever, at vejledningen har for eleverne.

2.3.1 Undersøgelsesspørgsmål

De centrale spørgsmål i undersøgelsen er:

1. Hvordan prioriterer landets KUI'er vejledning?
 - a. Hvilken betydning har prioritering af vejledning i KUI for samarbejdet mellem kommuner og skoler om unges overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse?
2. Hvordan samarbejder udvalgte caseskoler med KUI?
 - a. Hvilken betydning vurderer vejledere, lærere og ledere, at samarbejdet har for kvaliteten af vejledning, herunder hvilket udbytte opleves eleverne at få gennem vejledningen?
 - b. Hvilken rolle spiller hhv. vejledere, lærere og ledere i vejledningen?
 - c. Hvordan oplever lærerne at være klædt på til at spille en rolle i vejledningen?
3. Hvordan arbejder lærere, ledere og vejledere på udvalgte caseskoler med at tilrettelægge og gennemføre vejledning, der har fokus på systematik og sammenhænge for eleverne?
 - a. Hvilke aktiviteter i vejledningen prioriterer skolerne, og hvordan arbejder lærere og vejledere med aktiviteterne i praksis?

Vejledning som begreb

I undersøgelsen anvendes begrebet vejledning som en bred betegnelse for aktiviteter, der relaterer sig til elevernes overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse, og som sigter mod at understøtte elevers refleksion over uddannelser, arbejdsmarked og sig selv. Vejledningsbegrebet rummer i undersøgelsen både vejledningsaktiviteter, som fx brobygning og erhvervspraktik, og forskellige former for vejledningssamtaler og refleksion. Derudover rummer begrebet

også lærere og vejlederes samarbejde om udskolingsforløb, der relaterer sig til elevernes overgang.

2.4 Metode

I undersøgelsen indgår en kortlæggende spørgeskemaundersøgelse, som giver et billede af KUI's arbejde med vejledning i bred forstand på landsplan, samt casebesøg på udvalgte skoler, som giver indblik i vejledere, lærere og skolelederes konkrete erfaringer med at tilrettelægge og gennemføre vejledning, hvor der er fokus på at understøtte elevernes udbytte gennem sammenhænge aktiviteter imellem og mellem aktiviteter og elevernes øvrige erfaringer. Se udfoldet metodebeskrivelse i appendiks B.

2.4.1 Kortlæggende spørgeskemaundersøgelse

Der er gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt ledere med ansvar for vejledningsområdet i KUI på tværs af landets kommuner. Spørgeskemaundersøgelsen har bl.a. fokus på kommunernes prioritering af – og arbejde med – vejledning samt deres oplevelse af samarbejdet med kommunens grundskoler.

I alt har 82 KUI-ledere besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 92 %. Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført i oktober 2021.

2.4.2 Casebesøg på udvalgte skoler

På baggrund af spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere i KUI er der udvalgt i alt 11 kommuner, der særligt prioriterer – og arbejder på at understøtte – systematik og sammenhæng i vejledningen. Der er gennemført 11 screeningsinterview med ledere fra KUI i de udvalgte kommuner, hvorefter fem kommuner er blevet udvalgt til casebesøg på en af kommunens grundskoler. De interviewede ledere i KUI har hver udpeget en skole i kommunen, som de har et særligt godt samarbejde med. De udvalgte caseskoler er ikke nødvendigvis i mål med vejledningen, men er i gang med at gøre sig erfaringer på området, som peger i retning af lovende praksisser.

De fem udvalgte caseskoler er placeret i følgende fem kommuner: Hjørring, København, Fredericia, Horsens og Bornholm. Skolerne er besøgt i perioden november 2021 – april 2022.

Casebesøgene har haft fokus på, hvordan skolerne konkret arbejder med at gennemføre vejledning systematisk og understøtte, at eleverne reflekterer over og oplever en sammenhæng mellem de aktiviteter, de er igennem. Herudover har der været fokus på at undersøge samarbejdet mellem kommune og skole omkring vejledningen, hvilket udbytte skolens vejledning opleves at give eleverne, samt hvilke udfordringer arbejdet rummer.

På hver skole er der gennemført:

- Gruppeinterview med lærere i udskolingen på hver caseskole
- Interview med leder(e) på hver caseskole
- Interview med vejleder(e) tilknyttet hver caseskole.

Data fra interviewene er blevet renskrevet og derefter systematisk kodet og kondenseret inden for en tematisk ramme. Den tematiske ramme udgør en framework-tilgang (tematisk aksekodning), som sikrer identifikation af tværgående mønstre og nuancer inden for de enkelte temaer og undersøgelsesspørgsmål.

2.4.3 Ekspertinddragelse

Undersøgelsen har haft en ekspertgruppe tilknyttet bestående af professor Rie Thomsen, daværende chefkonsulent i KL Pia Vigh og grundskolevejleder Gitte Bruun. Eksperterne har bidraget til kvalificering af dataindsamling og analyser i projektet.

2.4.4 Projektgruppe

Projektet er gennemført af en projektgruppe med følgende deltagere: seniorkonsulent Mathilde Hangaard (projektleder), seniorkonsulent Sara Hach og seniorkonsulent Anne Kyed Vejrbæk.

2.5 Rapportens opbygning

Ud over resume og dette indledende kapitel består rapporten af tre kapitler. Hvert kapitel rummer tværgående pointer vedr. både potentialer og udfordringer fra de fem casebesøg samt udvalgte caseeksempler fra de enkelte skoler og kommuner.

Kapitel 3 belyser skoler og kommuners årsager til at prioritere samarbejdet om vejledningen. I kapitlet ser vi nærmere på betydningen af kommunal prioritering af området og oplevelser af elevudbytte gennem samarbejdet mellem skole og kommune.

Kapitel 4 retter fokus mod skoler og kommuners erfaringer med roller og ansvarsfordeling i samarbejdet. I kapitlet ser vi nærmere på, hvordan samarbejdet mellem vejledere, lærere og skoleledere praktiseres på skolerne, under hensynstagen til at vejleder og lærer er forskellige professioner med hver deres opgaver og kvalifikationer.

Kapitel 5 har fokus på skolers og kommuners konkrete erfaringer med at understøtte elevernes overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse. I kapitlet præsenterer vi tre aktiviteter, som vejledere og lærere fremhæver som særligt centrale i arbejdet med at understøtte elevernes refleksioner over sig selv, uddannelser og arbejdsmarked.

3 Skoler og kommuners samarbejde om vejledning

Hvorfor prioriterer nogle kommuner og skoler at samarbejde om vejledning af eleverne i udskolingen? Hvilket udbytte oplever vejledere, lærere og ledere, at samarbejdet mellem skoler og kommuner giver eleverne? Og hvilken betydning har en kommunal prioritering af vejledningsområdet for samarbejdet mellem vejledere og lærere?

Det sætter vi fokus på i dette kapitel gennem analyser af interview med lærere, ledere og vejledere, der har taget hul på samarbejdet om vejledning mellem skole og KUI.

De fem udvalgte kommuner har haft forskellige anledninger til at prioritere samarbejdet med skoler om vejledning, men fælles for dem er, at der har været et oplevet behov for at styrke elevernes udbytte af den obligatoriske vejledning, der finder sted i udskolingen. Kommunal prioritering af vejledning fremhæves som betydningsfuldt ifm. at understøtte tilrettelæggelse og gennemførelse af obligatoriske såvel som supplerende vejledningsaktiviteter. Der er blandt de udvalgte kommuner og skoler en udbredt oplevelse af, at samarbejdet mellem vejleder og lærere kan være med til at understøtte elevernes udbytte af vejledningen. Det skyldes særligt, at samarbejdet mellem vejledere og lærere understøtter elevernes mulighed for at relatere erfaringer fra konkrete uddannelses- og jobsammenhænge til deres billede af sig selv, hvad de oplever at være gode til, og hvad der interesserer dem.

3.1 Betydning af kommunal prioritering

Afsættet for prioriteringen af vejledningsområdet i de udvalgte casekommuner er en generel oplevelse af et behov for at styrke elevernes udbytte af den vejledning, der finder sted i udskolingen. Et udbredt perspektiv blandt både skoleledere, lærere og vejledere er, at samarbejdet mellem skole og kommune er med til at sikre sammenhænge mellem aktiviteter. Dette er afgørende, fordi selve sammenhænge i vejledningen opleves at styrke elevernes udbytte. Samtidig italesættes en bevidsthed om, at et skærpet fokus på vejledning også relaterer sig til et politisk ønske om at få flere unge i en erhvervsuddannelse, hvilket man ikke nødvendigvis opleves at lykkes med.

En kommunal prioritering af vejledning understøtter samarbejdet mellem skoler og KUI om elevers overgang til ungdomsuddannelse. Det viser de tværgående analyser af interview med vejledere, ledere og lærere samt interview med KUI-ledere. Et tværgående perspektiv er, at vejledning prioriteres i kommunen, fordi den tænkes ind i en forebyggende indsats. Kommunerne oplever i forlængelse heraf en styrket ungeindsats – allerede fra grundskolen – som et led i at understøtte de unges vej til uddannelse og beskæftigelse.

En kommunal prioritering af vejledning indebærer i de udvalgte kommuner, at der allokeres både opmærksomhed og ressourcer til vejledning. Ressourcer handler nogle steder om, at man i kommunen har besluttet at oprette jobfunktioner, der understøtter skolernes arbejde med at tilrettelægge og koordinere vejledningsindsatser. Det drejer sig typisk om koordinatorens ansat i kommunen til fx at styrke samarbejdet med erhvervslivet eller erhvervsskoler eller til at hjælpe skolerne ved at tilrettelægge konkrete vejledningsindsatser (se mere i afsnit 4.2.1). I flere kommuner prioriteres desuden ekstra vejledningsaktiviteter, som rækker ud over de lovgivningsmæssigt obligatoriske aktiviteter (se boks afsnit 2.1.3). Det kan fx være individuel vejledning til alle elever eller undervisningsforløb på erhvervsskoler for alle elever på 8. årgang. Derudover har man i nogle kommuner valgt at sætte en fast timeramme for det timeløse emne Uddannelse og job på fx 25 timer årligt (se også afsnit 4.3.2).

Blandt de besøgte caseskoler er der desuden tradition for at etablere netværk, hvor ledere og evt. andre medarbejdere har strategiske drøftelser af arbejdet med vejledning i kommunen. I netværkene er det typisk prioriteret, at alle parter med snitflader til udskoling og vejledning er repræsenteret, fx ledere fra KUI, ledere fra kommunens grundskoler og ledere fra forskellige ungdomsuddannelser.

I de udvalgte kommuner er der fokus på, hvordan den sammenhængende plan⁷ for vejledning kan udformes og bringes i spil på en måde, så den understøtter, at skoler og kommuner arbejder systematisk med vejledningsindsatsen, således at eleverne får størst muligt udbytte. I nogle kommuner fungerer planen som et årshjul, som også forholder sig til skolehverdagen (se også afsnit 4.1.3). I andre kommuner fungerer den sammenhængende plan mere som et kommunalt værktøj, der indgår som en del af en kommunal strategi. Nogle kommuner fremhæver vigtigheden af, at skolerne også får indblik i den sammenhængende plan, så planen understøtter samarbejdet mellem KUI og skole. Samtidig viser erfaringerne, at arbejdet med den sammenhængende plan stadig er relativt nyt og under udvikling.

De følgende fem casebokse giver et indblik i, hvordan prioriteringen af vejledning bl.a. udmønter sig i de enkelte kommuner.

1. Bornholms Regionskommune

Prioritering af vejledning – hvad og hvordan?

I Bornholms Kommune har man valgt at styrke vejledningsområdet organisatorisk i form af et tværgående netværk samt vejledningsaktiviteter, der rækker ud over de lovpligtige aktiviteter. I det tværgående netværk afholdes der løbende møder i Uddannelsessamarbejde Bornholm (USB), hvor blandt andre udskolingsledere og repræsentanter fra ungdomsuddannelser deltagere, med henblik på at videndele og understøtte elevers overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse. Udover møder i USB afholdes der møder i netværket Udsyn i skolen (UIS), som udspringer af kommunens tidligere deltagelse i projektet Udsyn i udskolingen. If. konkrete ind

⁷ Se også afsnit 2.1.3.

satser og aktiviteter afholder alle kommunens skoler en årlig messe, Bornholms Uddannelsesmesse (BUM), for 6.-9. årgang. Selve messen er af en dags varighed, som afholdes i uge 47, men i hele uge 47 fokuserer grundskolerne på uddannelse og job. Ugen har fokus på at udvide de unges kendskab til ungdomsuddannelser og arbejdsmarked, og i forbindelse hermed er der årligt indlagt en halv dag for folkeskole- og grundskolelærere med fokus på den gode overgang. Herudover understøtter kommunen, at skoler kan tilbyde praksisfaglige valgfag, fx håndværk og design, som tilrettelægges i et samarbejde med – og afholdes på – en erhvervsskole. I kommunen har man desuden prioriteret, at alle elever har ret til individuel vejledning, og at samtlige 8. klasser har en praktikuge, der understøttes af besøg fra skolens vejleder. Vejlederen indgår i forberedelse og efterbehandling af praktikken.

Fokus på elevers oplevelser af sammenhænge mellem aktiviteter

Til at understøtte at vejledningsaktiviteter kobles og opleves i en sammenhæng af eleverne har man i KUI udviklet forløb og materialer til brug i undervisningen, som lærere kan hente på en læringsplatform. Herudover oplever lærere og vejledere tilknyttet den besøgte skole det som understøttende for elevernes fokus og refleksion, at der i forbindelse med BUM er et sammenhængende og dybdegående fokus på uddannelses- og jobrelaterede aktiviteter.

2. Fredericia Kommune

Prioritering af vejledning – hvad og hvordan?

I Fredericia Kommune er der et politisk fokus på vejledning til alle. I KUI arbejdes der aktivt med at sikre en systematik i vejledningen og løbende at understøtte samarbejdet mellem KUI og kommunens skoler. Der er i KUI et detaljeret årshjul, som er udviklet i samarbejde med skolerne, og som er med til at sikre, at alle kommunens elever modtager den samme vejledning på samme tidspunkter. Ift. konkrete aktiviteter har kommunen bl.a. vedtaget, at alle elever skal have adgang til individuel vejledning. Der er rammer for indhold i alle vejledningsaktiviteter i kommunen, og kommunen understøtter før- under- og efterforløb ifm. introduktionskurser, brobygning og erhvervspraktik. Derudover er det obligatorisk for alle elever i 8. klasse at deltage i Mobication, som er et tredages forløb på en erhvervsskole og i en virksomhed. Mobication indgår som en del af det timeløse emne Uddannelse og job. Herudover er udvalgte 7. klasser med i "Unge i praksis", hvor der også er inkluderet virksomhedsbesøg. I 8. klasse arbejder man for, at alle elever deltager i "Ung til ung", hvor elever og deres forældre hører unge fra gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser fortælle om deres oplevelser med at gå på uddannelsen. I KUI er der desuden fokus på at understøtte, at det obligatoriske emne Uddannelse og job finder sted på alle klassetrin. KUI har ansvaret for Uddannelse og job i udskolingen.

Fokus på elevers oplevelser af sammenhænge mellem aktiviteter

KUI understøtter, at man på kommunens skoler arbejder systematisk med før, under og efterbehandling af vejledningsaktiviteter, hvilket er med til at sikre sammenhænge mellem aktiviteter. Der afholdes bl.a. koordinerings- og samarbejds møder mellem vejledere og skoleledelse hver tredje måned. Herudover er der fokus på, at lærerne også skal have ejerskab omkring de aktiviteter, der sættes i gang. Dette understøttes bl.a. gennem løbende dialog mellem vejledere

og lærere, faste møder bl.a. ift. med uddannelsesparathedsvurderinger og teammøder, og ved at vejledere indgår som sparringspartnere i forbindelse med udmøntning af Uddannelse og job.

3. Hjørring Kommune

Prioritering af vejledning – hvad og hvordan?

Hjørring Kommune indførte med Ungegarantien i 2019 en række indsatser med henblik på en styrkelse af vejledningsområdet, både organisatorisk og ift. de konkrete aktiviteter, der tilbydes i kommunen. Organisatorisk har kommunen valgt at styrke vejledningsområdet ved at ansætte job- og karrierekoordinatorer med særligt fokus på erhvervsrettede aktiviteter, herunder erhvervspraktik. Job- og karrierekoordinatorerne samarbejder med de øvrige erhvervsvejledere, og der lægges vægt på, at vejlederne er tilgængelige fysisk på skolerne. På kommunalt initiativ er der desuden oprettet et netværk, hvor blandt andre ledere fra den kommunale ungeindsats, grundskoler og ungdomsuddannelser mødes hver måned og drøfter emner relateret til de unges overgang til uddannelse og beskæftigelse. Ift. det konkrete indhold i vejledningen har kommunen indført et obligatorisk to-ugers forløb, ”MatCamp”, for elever i 7. klasse, som foregår på den lokale erhvervsskole. Derudover er der obligatorisk erhvervspraktik i 8. klasse. I kommunen har alle elever herudover ret til individuel vejledning. Samtidig er der opstillet et krav om, at klasselærere i grundskolen bruger 25 timer om året på det timeløse emne Uddannelse og job.

Fokus på elevers oplevelser af sammenhænge mellem aktiviteter

Kommunen understøtter elevers oplevelser af sammenhænge mellem aktiviteter gennem et fokus på forberedelse og opsamling ift. enkeltaktiviteter. Herudover har KUI udviklet materialer og konkrete undervisningsforløb med det formål at gøre det let for lærere at inddrage uddannelse- og jobrettede aktiviteter i undervisningen og fx koble vejledningsindsatser til konkrete fag. På den besøgte skole opleves årshjulet at spille en central rolle ift. at sikre, at både individuel og kollektiv vejledning placeres på tidspunkter på året, hvor det giver størst mulig værdi ift. at understøtte elevers refleksion over de gennemførte aktiviteter.

4. Horsens Kommune

Prioritering af vejledning – hvad og hvordan?

Organisatorisk prioriteres vejledning i Horsens Kommune, ved at man har valgt at oprette UJ-koordinatorer, der har til opgave at bygge bro mellem lærere og vejledere, og som har særligt fokus på overgangen til ungdomsuddannelse. UJ-koordinatorerne står bl.a. for at gennemføre kompetenceudvikling med lærere samt før-, under- og efteraktiviteter for vejledningsaktiviteter.

Indholdsmæssigt er der indført en række obligatoriske vejledningsaktiviteter i kommunen. Det gælder bl.a. en praksisevent i 7. klasse, hvor elever møder ungdomsuddannelser og virksomheder samt erhvervspraktik i 8. klasse. Herudover afholdes en årlig uddannelsesmesse. Skolen samarbejder også med erhvervsskoler om konkrete valgfag, men det foregår på en frivillig basis. Der er afsat 25 timer årligt til det ellers timeløse emne Uddannelse og job. Herudover har elever i udskolingen et modul med Uddannelse og job-undervisning om ugen.

Fokus på elevers oplevelser af sammenhænge mellem aktiviteter

I kommunen prioriteres det at forberede elever og samle op på aktiviteter for på den måde at skabe sammenhæng for eleverne. Det understøttes bl.a. af UJ koordinatorernes arbejde med at gennemføre før-, under- og efteraktiviteter eller klæde lærerne på hertil.

5. Københavns Kommune

Prioritering af vejledning – hvad og hvordan?

Københavns Kommune har indført en række tiltag, som har til hensigt at styrke vejledningsområdet, både organisatorisk og ift. indhold i de konkrete aktiviteter, der tilbydes i kommunen. Organisatorisk har kommunen bl.a. ansat en erhvervsplaymaker, der fungerer som bindeled mellem grundskoler og virksomheder, og som skolerne i vejledningssammenhænge kan trække på ifm. tilrettelæggelse af erhvervspraktik eller konkrete forløb i undervisningen. Herudover er der i kommunen et Netværk for Uddannelsesambassadører, der har til formål at klæde vejledere og lærere i kommunen på til at understøtte samarbejde mellem grundskolelærere og ungdomsuddannelser samt give mulighed for at videndele på tværs af skoler. Ift. konkrete aktiviteter har kommunen valgt, at det er obligatorisk for alle elever i 8. klasse at deltage på forløbet 8. klasse på eud, der forløber over to uger, fordelt på seks dage på en erhvervsskole og fire dage på egen skole. Herudover skal eleverne på den besøgte skole i en social erhvervspraktik i 8. klasse, hvor erhvervsplaymakeren hjælper med at finde erhvervspraktikpladser på det sociale område og velfærdsområdet. Erhvervspraktik er også obligatorisk i 9. klasse, hvor eleverne selv vælger deres praktikplads.

Fokus på elevers oplevelser af sammenhænge mellem aktiviteter

I KUI har man bl.a. udviklet og samlet forløb på hjemmesiden bedstssammen.kk.dk, hvor lærere kan hente inspiration og undervisningsforløb til brug i undervisningen. Dette med henblik på at understøtte sammenhænge for eleverne. Herudover afholder den besøgte skole i kommunen en årlig uddannelsesdag for hele skolen med fokus på uddannelse- og jobrelaterede aktiviteter og med fokus på, at udskolingselever i nogle af aktiviteterne reflekterer over gennemførte vejledningsaktiviteter og fremtidig uddannelse.

3.2 Fire former for styrket elevudbytte

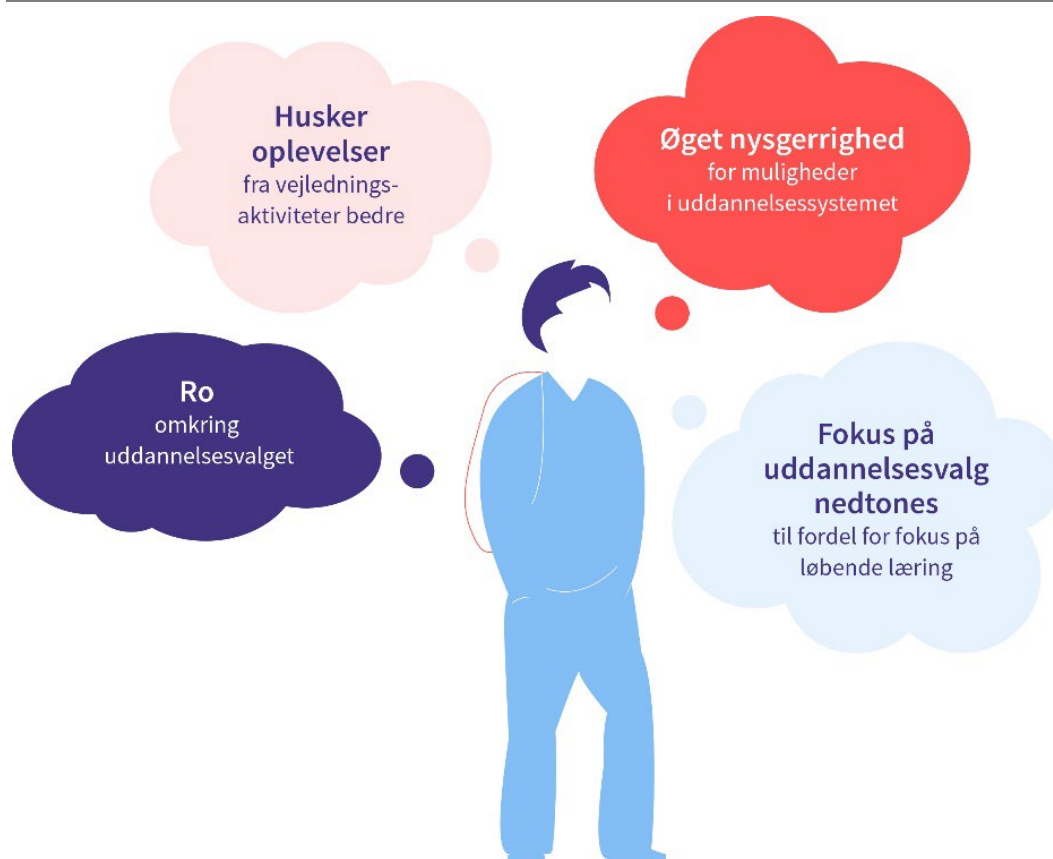
Vejledere, lærere og ledere oplever, at deres samarbejde om vejledning bidrager til elevernes refleksioner over uddannelse, job og sig selv og til at klæde eleverne på til at begå sig efter endt grundskole. Gennem samarbejdet bliver det muligt at bygge bro mellem elevernes afprøvning af

sig selv i forskellige sammenhænge og deres øvrige overvejelser og erfaringer, som de bl.a. opbygger gennem den daglige undervisning. Det giver eleverne mulighed for at relatere erfaringer fra konkrete uddannelses- og jobsammenhænge til deres billede af sig selv, hvad de oplever at være gode til, og hvad der interesserer dem.

Erfaringerne fra skolerne tegner et billede af fire former for styrket elevudbytte gennem samarbejdet mellem skole og kommune, se figur 3.1.

FIGUR 3.1

Fire former for styrket elevudbytte gennem samarbejdet

Note: Baseret på interview med vejledere, lærere og ledere. De fire former for elevudbytte er ikke nødvendigvis gensidigt udelukkende eller eksklusivt forbeholdt skoler, der har særligt fokus på vejledning.

De fire former for styrket elevudbytte opleves af lærere, vejledere og ledelse at være blevet styrket gennem deres samarbejde set ift. tidligere, hvor lærerne ikke på samme måde var involveret i arbejdet med elevernes overgang til ungdomsuddannelse. De fire former udfoldes i de følgende afsnit.

3.2.1 Eleverne husker oplevelser fra vejledningsaktiviteter bedre, når de sættes i relation til øvrige erfaringer

Et udbredt perspektiv blandt lærere og vejledere er, at elever husker deres oplevelser fra vejledningsaktiviteter bedre, når lærere og vejledere hjælper dem med at sætte indtryk fra aktiviteterne i relation til deres øvrige erfaringer. Lærere og vejledere oplever, at refleksion i halen på en aktivitet

har stor betydning for, at eleverne støttes i at fastholde og bearbejde oplevelser fra vejledningsaktiviteter, frem for at aktiviteterne opleves som enkeltstående, som går i glemmebogen, når hverdagen er i gang igen. En af lærerne siger bl.a.:

Når vi sætter os ned og tager en snak, så kan mange reflektere over, hvad de har oplevet, hvad de kan lide, og hvad der giver mening for dem. [...] Også øvelser i plenum, hvor jeg siger udsagn, og så skal de stille sig i den ene, anden eller tredje ende i rummet, og så interviewer jeg dem bagefter. Du står her, hvorfor? Så kan de reflektere. I hverdagen bliver de presset tilbage i det med at blive parat og karakterer.

Lærer

En vejleder fortæller samtidig, at samarbejdet med lærerne om at understøtte elevernes refleksion over aktiviteter i sammenhæng med øvrige erfaringer har betydning for, at eleverne bedre kan fastholde sig til deres tvivl set i sammenhæng med de vejledningsaktiviteter, de har været en del af i løbet af udskolingen. Hun siger bl.a.:

Jeg oplever hen imod slutningen af 9. klasse, at nogle unge stadig er fuldstændig i tvivl om deres valg, men de kan gøre sig fine refleksioner om deres tvivl og interesser og kæde det sammen med, hvad de fx har oplevet på virksomhedsbesøg eller ungdomsuddannelse. I dag fortalte en fra 9. klasse om et virksomhedsbesøg, han havde været på i uge 47. Eleven var meget nuanceret. Det var en elev, der havde gjort sig tanker om, hvad han havde oplevet, hvad der var spændende eller mindre spændende.

Vejleder

3.2.2 Elevernes nysgerrighed for muligheder i uddannelsessystemet øges, når afprøvning kobles til refleksion

Når der bygges bro mellem elevernes afprøvning af ungdomsuddannelser til den enkeltes refleksion over ungdomsuddannelser og sig selv, oplever lærere og vejledere, at det er med til at understøtte elevernes nysgerrighed for at lære de forskellige ungdomsuddannelser at kende. Lærere og vejledere fortæller, at det er vigtigt, at eleverne præsenteres for de forskellige muligheder, men at det er mindst lige så vigtigt, at de forskellige muligheder bliver relateret til den enkelte. En lærer forklarer vigtigheden af, at den enkelte kan se, hvordan en given ungdomsuddannelse kan passe til ham/hende. Hun siger bl.a.:

Det handler om at få dem godt på vej menneskeligt, og hvad de er gode til. Og de skal jo ikke alle på eud, det handler om, hvad der passer til den enkelte.

Lærer

Både lærere og vejledere fremhæver, at koblingen mellem afprøvning og refleksion hjælper de unge til at få øje på uddannelses- og jobmuligheder, der passer til deres egne interesser, styrker og drømme. Det hjælper eleverne med også at få øje på andre uddannelser, end uddannelser, de allerede kender til fra bl.a. familie og venner. Lærere og vejledere oplever samtidig, at kobling mellem afprøvning og refleksion er med til at øge elevernes bevidsthed om samfundet omkring dem, frem for at de blot tænker på, at de hellere vil på den ene uddannelse frem for den anden. En vejleder fortæller bl.a.:

De [eleverne] får nuanceret deres billeder af, hvad man egentligt kan. [...] Folkeskolen er ikke en ø. Der er jo også et omgivende samfund, som jeg synes, det er rigtig sundt, at vi kommer ud og deltager i på alle måder. Om vi tager på ture, kommer i Sportmaster i praktik, tager på eud. Det er sundt for dem at vide, at de er en del af en stor verden, så det at åbne deres blik for, at de er en del af den. Så rent menneskeligt og udviklingsmæssigt er det virkelig godt.

Vejleder

3.2.3 Eleverne får ro omkring uddannelsesvalget, når både lærer og vejleder er med til at understøtte den enkeltes refleksioner over sig selv, uddannelser og jobs

Når både vejleder og lærer udviser interesse for deres overvejelser om uddannelser, arbejdsmarked og sig selv, giver det ifølge erfaringerne på skolerne eleverne en ro i deres uddannelsesvalg. Vejledere og lærere peger på, at deres samarbejde hjælper elever med at koble faglige, personlige og sociale erfaringer til muligheder i uddannelsessystemet, så det ikke behøver at være elevens egen opgave – sammen med forældre – at se sig selv i en uddannelsessammenhæng. Et udbredt perspektiv er, at lærerne kan se, at deres øgede involvering i vejledningen har en betydning for, at eleverne i højere grad end tidligere har fået en ro omkring valget i 9. klasse. En lærer fortæller bl.a.:

Det, der er forskellen (fra da lærerne ikke var lige så tæt involverede i refleksioner relateret til elevernes overgang), er, at eleverne ikke er bange for at starte på ungdomsuddannelser, de glæder sig – det er et stort spring. De er ikke fortvivlede. Jeg synes, man oplever elever, som på en måde har det godt med deres beslutning i stedet for at være lidt bange for det. [...] Bare med det, at de kan træffe et valg, og de er klar over, at de kan vælge om, hvis de erkender det, har vi gjort det godt.

Lærer

3.2.4 Elevernes fokus på uddannelsesvalg nedtones til fordel for et fokus på løbende læring, når vejledning kobles til undervisning

Et udbredt perspektiv blandt lærere og vejledere er, at når de lykkes med at skabe sammenhænge mellem vejledningsaktiviteter og skolegang, er det med til at understøtte et læringsperspektiv, hvor eleverne relaterer deres erfaringer fra fag til erfaringer fra vejledningsaktiviteter. På den måde kan eleverne få en bedre fornemmelse for, hvordan både fag og vejledning er med til at udvikle dem, bygge videre på deres erfaringer og klæde dem på til at begå sig efter endt grundskole. En vejleder siger bl.a.:

Refleksionen går ind i skolens øvrige virke, hvor vi gerne vil gøre de unge selvstændigt tænkende, med holdninger. Det her står ikke alene.

Vejleder

Lærere og vejledere understreger, at refleksion relateret til vejledningsaktiviteter skal hjælpe eleverne til at opleve, at de lærer noget i både fag og vejledning, og at det hele er en del af den samlede læring, de skal tilegne sig i grundskolen.

4 Roller og ansvarsfordeling i samarbejdet mellem to professioner

Hvad skal der til, for at et velfungerende samarbejde mellem lærere og vejledere kan finde sted i praksis? Hvordan anerkender man i samarbejdet, at vejleder og lærer er forskellige professioner med hver deres opgaver og kvalifikationer? Og hvordan sikrer man, at lærere oplever samarbejdet som en kvalificering af deres lærergerning frem for som en ekstraopgave, der tynger hverdagen?

Det sætter vi fokus på i dette kapitel gennem analyser af interview med lærere, skoleledere og vejledere.

Klare roller og tydelig ansvarsfordeling mellem vejleder, lærere og skoleledelse i samarbejdet er med til at kvalificere vejledningen af eleverne i udskolingen. Det viser analyserne af interview med lærere, vejledere og ledere. På tværs af casebesøg understreges imidlertid vigtigheden af, at en vejleder og en lærer er to forskellige professioner med hver deres kasket og blik på eleverne. Vejlederen er drivkraften i vejledningen, mens læreren gennem sit kendskab til den enkelte elev er med til at understøtte elevernes udbytte af vejledning og i nogle sammenhænge har en rolle, der kan beskrives som medvejleder. Det timeløse emne Uddannelse og job kan understøtte lærernes bidrag til vejledningen, men rammerne for emnet opleves som uklare.

Det er centralt, at der blandt lærere og vejledere er en oplevelse af et fælles ansvar for at klæde eleverne på til at begå sig i udskolingen og efter endt grundskole. Skoleledelsen har i den forbindelse en vigtig rolle i at understøtte og realisere en samarbejdskultur.

4.1 Relationer som afgørende for samarbejdet

Undersøgelsen viser, at gode relationer mellem lærere og vejledere er afgørende for at realisere et tæt samarbejde mellem skole og kommune. Der skal være en oplevelse af et fælles ansvar, hvor lærer og vejleder understøtter elevernes refleksioner med hver deres spidskompetence, og hvor der er en oplevelse af, at samarbejdet kvalificerer arbejdet i hhv. skole og kommune. Det forudsætter bl.a., at vejlederne har mulighed for at være synlige og tilgængelige over for lærerne, og at der er en systematik for samarbejdet.

Nedenstående figur 4.1 illustrerer samarbejdet mellem de forskellige aktører i vejledningen. De enkelte aktørers roller udfoldes i afsnit 4.2, 4.3 og 4.4.

FIGUR 4.1

Samarbejde mellem aktører i vejledningen

4.1.1 Et fælles ansvar for eleverne

På tværs af caseskolerne fremgår det, at ledelse, lærere og vejleder ser det som deres fælles ansvar, at eleverne gennem vejledning får et tilstrækkeligt udbytte til at blive klædt på til at begå sig i udskolingen og efter endt grundskole. I den forbindelse har vejledere og lærere fokus på, at de vejledningsaktiviteter, som eleverne møder i skoletiden, hænger sammen og knytter sig til elevernes erfaringer fra undervisningen. Derudover er der fokus på, at eleverne oplever, at aktiviteter og undervisning samlet set hjælper dem til at få en øget bevidsthed om deres muligheder efter endt grundskole. På skolerne fremhæves betydningen af, at vejledere og lærere samarbejder mht. at bygge bro mellem vejledningsaktiviteter og elevernes faglighed og sociale trivsel. Vejledningsopgaven opleves at være en opgave, der ikke alene relaterer sig til KUI, men også løftes af skolen. En af lærerne fortæller i det følgende citat om, hvilken betydning skolen har for at understøtte, at eleverne bliver klar til at begå sig efter endt grundskole:

Vi skal have unge, der bliver uddannelsesparate, der er klar til livet, læring for livet. Det er både trivsel, fagligt og socialt. Det er min opgave som skole. Dannelsesparat til livet, der er ikke noget, der kan stå alene. Det går hånd i hånd. Det er vores værdigrundlag på skolen. Vi er også meget fokuseret på forskellighed og på at kunne begå sig mellem hinanden, det er ikke nok, man selv kan, man skal også kunne med andre.

Lærer

På tværs af skolerne fremhæves vigtigheden af, at både kommune og skoler samarbejder og tager ansvar for vejledningen. Vejledere og lærere fortæller, at når de selv og ledelsen italesætter et fælles ansvar, er det i sig selv med til at løfte samarbejdet. Man får herved blik for, hvad hinanden er optaget af og bliver mere opmærksomme på at understøtte elevernes udvikling. En af vejlederne siger:

Det her fælles ansvar [mellem skole og kommune], det giver noget i samarbejdet. Lærerne er mere opmærksomme på at understøtte elevernes generelle udvikling. Og den svære samtale med elever, der måske har et urealistisk uddannelsesønske, begynder at komme tidligere på banen, fordi der er den her åbenhed, der gør, at vi kan italesætte det.

Vejleder

Fra et vejlederperspektiv fremhæves vigtigheden generelt af, at alle kan se formålet med samarbejdet, og at der ikke bliver tale om et "dem og os" mellem vejledere og lærere. Netop derfor vurderer vejlederne, at det er centralt med et løbende samarbejde, og at lærerne også oplever, at de bliver inddraget og lyttet til i processen.

4.1.2 Lærere og vejleder skal være tilgængelige for hinanden

For at kunne realisere et tæt samarbejde er det vigtigt, at lærere og vejledere er tilgængelige for hinanden, og at man oplever at have tillid til hinanden, da det muliggør en tæt dialog om aktiviteter og elever. Muligheden for dagligdagskommunikation understreges af både lærere og vejledere som central for den tætte dialog. Et udbredt perspektiv blandt vejlederne er, at det gør en forskel for kvaliteten af vejledningen, når man som vejleder prioriterer at være synlig på skolen, fx ved at være på lærerværelset i pauserne. En lærer understreger i forlængelse heraf vigtigheden af, at vejlederen indgår i arbejdet som kollega frem for som en ekstern person:

[Navn vejleder] har daglig gang på skolen, sidder her i frikvarterne, og vi hiver fat i hinanden. Og det har en betydning, om man ser vejlederen som ekstern. Vi ser hende som en kollega. Det kommer naturligt for os, du sidder jo ikke herovre for dig selv, og så skal vi opsøge dig. Når man får oplevelsen af, at vejlederen er en kollega, så er det også meget nemmere at have et godt samarbejde.

Lærer

Et tæt samarbejde mellem lærer og vejleder om de enkelte klasser fremhæves som centralt ift. at skabe sammenhænge i vejledningen. Herved kan vejledere og lærere være sammen om at løse opgaverne med eleverne, ikke blot relateret til uddannelsesvalg men til eleverne som helhed. En vejleder fortæller bl.a.:

Det tætte samarbejde omkring klassen er afsindigt vigtigt [mellem lærer og vejleder]. Og det er vigtigt, at man som vejleder kommer tæt på eleverne. [...] vejlederne er kendte ansigter på skolerne, fordi vi samarbejder med lærerne. Det er vigtigt. At vi i samlet flok gør eleverne opmærksomme på vigtigheden af at være nysgerrig og gøre sig tanker om, hvad der er vigtigt for en. Ikke kun et konkret og specifikt uddannelsesvalg, men omkring alt muligt.

Vejleder

Både skoleledelse, lærere og vejledere fremhæver i den forbindelse betydningen af at arbejde med at mindske distancen mellem skole og KUI, det kan bl.a. være ved at både ledelse og eller lærere samt vejledere deltager på fælles møder og indgår i fora sammen.

4.1.3 Samarbejde om årshjul

På tværs af de besøgte skoler fremhæver lærere, vejledere og skoleledere årshjulet som et centralt redskab til at understøtte systematik omkring samarbejdet mellem vejledere, lærere og skoleledelse. I årshjulet skitseres de forskellige vejledningsaktiviteter, og hvordan aktiviteterne relaterer sig til hinanden. Samarbejdet om årshjulet er samtidig med til at sikre ejerskab for lærere og vejledere i arbejdet med de enkelte aktiviteter.

Det er forskelligt, hvordan skolerne og KUI samarbejder om at udvikle årshjulet, men en fællesnævner er, at både lærere og vejledere kommer med input hertil. Typisk vil vejlederen have forberedt et udkast til årshjulet med en foreløbig fordeling af obligatoriske og evt. supplerende vejledningsaktiviteter, hvorefter lærerne får mulighed for at kommentere på aktiviteterne og være med til at placere dem i løbet af skoleåret på et fælles møde. Interviewene peger på, at når arbejdet med årshjul udfolder sig i et samarbejde mellem lærere og vejledere, understøtter det, at skolens arbejde med vejledningsindsatser bliver systematisk og gennemføres ens på tværs af udskolingsklasser.

Lærerne giver i interviewene udtryk for, at det letter deres arbejde, når der er tydelighed omkring, hvilke aktiviteter der forventes gennemført hvornår. Samtidig oplever de, at årshjulet er med til at klæde dem på til at italesætte de enkelte aktiviteter over for eleverne samt tydeliggøre formålet med den enkelte aktivitet, og hvordan de forskellige aktiviteter hænger sammen. Det kan fx handle om at tydeliggøre, hvordan der arbejdes med det timeløse emne Uddannelse og job, og hvad formålet med den kollektive vejledning er. Samtidig har lærerne mulighed for at komme med input til placeringen af aktiviteter, så det hænger sammen med planlægning af undervisning.

Det prioriteres i årshjulet, at aktiviteterne placeres på en meningsfuld måde, både ift. hinanden og ift. at sikre, at der gennemføres vejledning på tidspunkter, hvor det er mest udbytterigt at understøtte elevernes refleksion. En vejleder deler erfaringer med at placere aktiviteterne i det følgende citat:

I 8. årgang får de en kollektiv vejledning forholdsvis kort efter skolestart, fx sidst i august. Den kollektive vejledning bliver fulgt op få uger efter med en gruppevejledning, hvor klassen samles i små grupper, og vi kan dykke mere ned i funktioner og materiale. Det med at samle dem i grupper er ud fra en tanke om at skabe et trygt, tillidsfuldt rum. Jeg taler med klasselæreren om at skabe et godt match, så vi kan lave et tillidsfuldt rum, fordi der kan vi nemmere få dem i tale. Det kan være svært i en kollektiv vejledning at få alle til at byde ind og svært for vejlederen at fornemme, hvor meget de har fået ud af det, når man står ved tavlen og tegner og fortæller. Og så er det efter jul, at jeg kommer ind i de forskellige klasser og holder et oplæg til deres introkurser, der foregår i foråret. Når de har været til introkurser, holder jeg en individuel samtale med dem om, hvad de har oplevet, hvad de fik ud af det, og så begynder vi at tage en lille smule hul på deres tanker om tiden efter 9. klasse.

Vejleder

Herudover lægger nogle caseskoler vægt på, at der løbende evalueres på årshjulet og gennemførte aktiviteter. En skole har fx kvartalsmøder mellem lærere og vejledere, hvor aktiviteter og vurderinger af disse er på programmet. På skoler med løbende drøftelser af skolens aktiviteter oplever lærere og vejledere, at det bidrager til samarbejdet og til afvikling af meningsfulde aktiviteter.

En forudsætning for, at årshjulet fungerer som et meningsfuldt redskab, er, at skoleledelsen understøtter og insisterer på, at årshjul prioriteres, udvikles og justeres i fællesskab. De interviewede ledere fortæller, at de bakker op om skolens årshjul, og at de over for lærerne udtrykker en forventning om, at de aftalte aktiviteter finder sted på skolen, som det fremgår af årshjulet. Også blandt lederne er der en oplevelse af, at det letter overblikket over skolens arbejde generelt. En leder udtrykker, hvordan deres arbejde med årshjul giver et overblik for lærere og ledere:

De [lærerne] oplever ikke, at vi bare lige pludselig kommer og siger, at nu skal vi bruge den her time, hvor de har planlagt noget andet. Nu har de selv overblikket og kan sige, hvornår det giver mening, så vi kan se, hvad de laver, og så har vi mulighed for at tale ind i det til elevsamtaler. Så der kommer mere sammenhæng mellem de ting, vi laver, og de ting, lærerne arbejder med.

Leder

Fælles drøftelse af årshjul mellem ledere, lærere og vejledere fremhæves som essentielt, dels af praktiske årsager, dels ift. at give lærere kendskab til den samlede vejledningsindsats og understøtte et ejerskab hertil.

4.2 Vejlederen som drivkraft

På tværs af caseskolerne fremhæves vejlederen som drivkraft i vejledningen. Vejlederen har i kraft af sin vejlederprofession de nødvendige færdigheder og handlerum, der skal til for at drive vejledningsaktiviteter og den samlede vejledningsindsats på skolerne. Både lærere, ledere og vejledere beskriver, hvordan vejlederen er tovholder på enkeltaktiviteter og på årshjulet, som skaber overblik over aktiviteter og skitserer, hvordan aktiviteterne hænger sammen med hinanden. Lærerne oplever, at det skaber stor værdi, når de har vished om, at det er vejlederen, der er tovholder på aktiviteterne, så man ikke som lærer skal have styr på – og tage initiativ til at gennemføre – aktiviteter, der rækker ud over undervisningen.

Lærerne fremhæver også vejlederen som en sparringspartner, man kan gå til, når man har brug for hjælp. Det gælder ikke kun for eleverne men også for læreren selv, både hvis læreren har nogle specifikke spørgsmål til uddannelsessystemet, eller hvis der er behov for at vende elevsager. Lærerne italesætter vejlederen som en neutral person, som ikke er præget af hverdagen med eleverne, men kan stille gode spørgsmål. En af lærerne fortæller, at det skal være naturligt for læreren at vende overvejelser med vejlederen, ligesom det også skal være naturligt for eleverne at opsøge vejlederen:

Eleverne vil tit se, at jeg går ind forbi [vejleder]kontoret, det er naturligt, ligesom det skal være naturligt, at eleverne bare lige kommer forbi. Jeg bad hende også komme ind i min 9. klasse en gang i ugen, fordi jeg kunne se, at nogle af dem havde stadig svært ved det. [...]. Og så siger jeg til eleverne: ”Det er ligegyldigt, om jeg har undervisning, se at komme ind og snakke med hende [vejlederen], det er vigtigt”. Så går de ind og får en individuel samtale. Jeg føler, at de kender hende og ser hende som en fixer, en, der hjælper. Hvis der er en, der er lidt på afveje, jamen så snakker vejlederen og klasselæreren sammen, der er et tæt samarbejde. Det, at de ser, at vi snakker sammen og følger op på tingene, det gør jo, at de ser, at sådan skal det bare være.

Lærer

I forlængelse heraf peger lærerne på, at et tæt samarbejde med vejlederen kan aflaste deres arbejde, da det fjerner lærernes oplevelse af pres ift. gerne at ville hjælpe eleverne på vej, men uden at have et indgående kendskab til uddannelsessystemet og tilstrækkelige vejlederkompetencer. Blandt lærerne er et perspektiv desuden, at det er en fordel, at det er vejlederen og ikke læreren, der har teten på aktiviteter i fx den kollektive vejledning, da vejlederen er en neutral person, som er god til at lytte til eleverne og hjælpe eleverne videre. To lærere reflekterer over vejlederen som neutral person:

Lærer 1: Det, [KUI] er gode til, er, hvis man har en elev, hvor man ikke ved, hvad der foregår, så kan de tage en samtale med dem og finde ud af, hvor deres kompetencer ligger henne. Vi kan ikke sætte os ned med hver enkelt og snakke ind til benet. Det, vi er gode til, er at gribe eleverne, når de ikke ved, hvad de vil, og føre dem videre til UU, som så kan hjælpe dem.

Lærer 2: [KUI] er også en neutral person, hvis man fx ikke er uddannelsesparat ift. karaktererne, så er de neutrale og kan spørge ind til nogle andre ting, hvor vi er dem, der giver karaktererne. Der kan de sige, du har ikke karaktergennemsnittet, du skal bruge til at være dyrlæge, men du har også andre muligheder end stx eller htx.

Gruppeinterview med lærere

Lærerne har en oplevelse af, at det har en anden gennemslagskraft, og at eleverne i højere grad lytter, når det er en anden end deres klasselærer, der kommer og fortæller.

4.2.1 Kommunale ressourcepersoner kan understøtte vejledningen

Ud over vejlederne, der er ansat i KUI, er der på flere skoler tilknyttet andre kommunale ressourcepersoner til fx at koordinere og tilrettelægge vejledningsaktiviteter. Når en ressourceperson koordinerer vejledningsaktiviteter, handler det fx om at varetage kontakten til erhvervsskoler eller virksomheder i forbindelse med besøg eller undervisningsforløb. Det kan også handle om, at skolerne kan henvende sig med konkrete forespørgsler. Både vejledere og lærere oplever at supplerende kommunale ressourcepersoner understøtter vejledningsindsatsen og også er med til at løfte opgaver af mere praktisk og koordinerende karakter. En vejleder beskriver det på følgende måde:

Der er meget, vi ikke skal tage os af. Vi kan fokusere på vejledning, skal ikke organisere. De sidder i netværk på tværs af kommuner, der er meget, de gør der, som vi ikke skal. Vi formidler og kan sørge for at vejlede. Vi er bindeleddet til skolen, de er bindeleddet til ungdomsuddannelserne, fordi de står for overgangene, uddannelsesmesse, brobygning, introkurser. Dem, der har kontakt til virksomheder.

Vejleder

Der er en udbredt oplevelse af, at kommunale ressourcepersoner kan frigive noget tid til, at vejlederen kan have en mere nær kontakt til eleverne og et tættere samarbejde med lærere, da de er fralagt en del af det administrative arbejde.

UJ-koordinatorer styrker samarbejdet med ungdomsuddannelser og virksomheder i Horsens

I 2016 oprettede man i Horsens Kommune to stillinger som tovholdere for Uddannelse og job, som man kalder UJ-koordinatorer. Formålet med at have UJ-koordinatorer – som supplement til de ordinære vejledere – er at styrke samarbejdet mellem grundskoler, ungdomsuddannelser og virksomheder i kommunen og understøtte en sammenhæng mellem aktiviteter i Uddannelse og job og vejledningsindsatser.

UJ-koordinatorerne har et særligt fokus på at understøtte grundskolernes samarbejde med ungdomsuddannelser og virksomheder og i det hele taget koordinere større vejledningsaktiviteter som uddannelsesmessen i Horsens. Herudover sparrer UJ-koordinatorer med lærere og vejledere ift. vejledningsområdet og tilbyder kompetenceudvikling til kommunens grundskolelærere samt koncepter, der understøtter lærernes arbejde med at gennemføre før-, under- og efteraktiviteter relateret til vejledningsindsatser.

På den besøgte skole fremhæver leder og vejleder UJ-koordinatoren som en væsentlig funktion, der letter både vejledere og læreres arbejde og understøtter, at de har mere tid til deres kerneopgaver. Det handler netop om, at UJ-koordinatorerne er bindeled til alle aktiviteter, der foregår i samarbejde med ungdomsuddannelse og virksomheder – fx brobygning og introkurser – mens vejlederne kan fokusere på relationen til grundskoler og vejledning. Fordi UJ-koordinatorer bidrager med kompetenceudvikling og koncepter, som lærere kan bruge i forbindelse med vejledningsaktiviteter, vurderer lederen, at det bliver mindre omfattende og tidskrævende for lærerne at indgå i.

4.3 Læreren som medvejleder gennem det nære kendskab til eleverne

Erfaringerne på caseskolerne viser, at læreren spiller en vigtig rolle i vejledningen gennem sit nære kendskab til eleverne og i nogle sammenhænge kan beskrives som ”medvejleder”.

Et udbredt perspektiv er, at lærerne gennem deres bidrag understøtter, at den enkelte elev oplever en sammenhæng mellem skolegang, vejledning og sig selv. Dette bl.a., da læreren kan inddrage

elevernes erfaringer fra vejledningsaktiviteter i deres daglige kontakt med eleverne. Samtidig understreges det, at lærerne selv skal opleve deres indsats i vejledningen som meningsfuld. Det handler særligt om, at lærerne skal opleve, at den tid, de bruger i relation til vejledning, er med til at kvalificere deres lærergerning frem for at tage tid fra den. Det gælder bl.a. ift., at lærerne kan se, hvordan deres bidrag til vejledningen klæder dem på til at løfte skolens opgave mht. at sikre, at eleverne bliver klar til at begå sig efter endt grundskole, samt at vejlederen også kan fungere som en sparringspartner til at understøtte elevernes faglige, sociale og personlige udvikling bedst muligt.

Lærerens rolle kommer særligt til udtryk ifm. at varetage før- og efterrefleksion relateret til vejledningsaktiviteter i undervisningen samt i kraft af deres daglige gang blandt eleverne, hvor de kan understøtte elevernes løbende refleksion. Derudover har man nogle steder erfaringer med, at lærerne også deltager i enkelte aktiviteter som fx brobygning. Her er det vejlederen, der er drivkraft og bringer deres viden i spil, mens læreren lytter og bidrager til at understøtte refleksionerne med eleverne. Der er en udbredt oplevelse af, at de samtaler, læreren har med eleverne som medvejleder, er med til at klæde eleverne på til at deltage i og få udbytte af aktiviteter og samtaler varetaget af vejlederen. Lærere peger på, at den fornemste opgave for deres indsats relateret til vejledningsaktiviteterne er at hjælpe eleverne med at reflektere over uddannelse og job og vise dem, hvordan de kan bygge videre på deres overvejelser gradvist, så de til sidst oplever at være klædt på til at begå sig efter endt grundskole. En lærer siger bl.a.:

Jeg tænker det som, at vi i 6. klasse planter vi nogle små frø, og så nurser vi dem lidt indimellem, sådan at det for børnene ikke bliver et stort og uoverskueligt monster, der står og banker på. Nej, vi sår frø. Nu skal I lige lave den her opgave, nu skal I høre om det der, og så tilbage til dagligdagen. De skal jo bare føle, at deres grundlag bygges op. Og så tager vi det frem igen. Kan I huske det der portfolio I lavede? Det bliver lag på lag. En del af det hele. En del af at gå i skole og være sammen med kammeraterne. Nu skal vi også i praktik, eller mere ud, og nu får I mulighed for at komme på et eud-hold. Nogle små frø, vi hele tiden planter, så de føler, at det er en del af at gå i skole og blive mere moden. [...] man skal lære sig selv at kende, før man ved, hvad man vil.

Lærer

Når lærere varetager før- og efterrefleksion og eller deltager ved vejledningsaktiviteter, er det med til at opbygge en fælles referenceramme for lærer, vejleder og elev. Det er et udbredt perspektiv, at lærerne oplever det som værdifuldt at få mulighed for at se eleverne i situationer, der rækker ud over den fagfaglige undervisning. En lærer fortæller om sin deltagelse i en vejledningsaktivitet, som foregik i et samarbejde med eud, i det følgende:

Det betyder, at vi har det sammen og kan referere til det. Det betyder også, at jeg ser dem [eleverne] i situationer uden for skolen. Nogle piger, der blomstrer op, når de taler med ældre mennesker. Noget vi ikke oplever her [på skolen]. Det giver et mere helt billede af dem. [...] Jeg lærer jo også noget og kan trække på det i mine samtaler med elever om de valg, de nu skal igennem.

Lærer

Det er udbredt på de besøgte skoler, at vejlederne fremhæver den værdi lærerens deltagelse i vejledningen spiller. Vejlederne fremhæver vigtigheden af, at lærerens perspektiv bliver bragt i spil i vejledningen, da vejleder og lærer har forskellige blik på eleverne. Mens lærernes fokus på eleverne tager afsæt i den daglige relation og faglige udvikling, er vejlederens fokus som udgangspunkt mere fremadrettet og tager afsæt i vejlederens viden om uddannelsessystem og valgprocesser. Derfor er der behov for begge parter i aktiviteterne. En af vejlederne fortæller:

Lærerne ser eleverne i et andet læringsrum end det, jeg ser som vejleder. Lærerne kan også have faste opfattelser, selvom de er gode til at se eleverne. Vi har en løbende dialog, ikke kun til UPV-møder. Vi kan provokere hinanden lidt i vores opfattelser, men vi finder en fælles vej. Vi skal se det hele menneske. Det er rart med løbende dialog. Jeg kommer på skolen tit, så jeg er ikke fremmed for lærere eller elever.

Vejleder

Et centralt perspektiv blandt de interviewede lærere er, at de ser deres rolle i indsatserne som meningsfuld og som en naturlig del af lærergerningen. Det deler to lærere deres overvejelser om i det følgende:

Lærer 1: Skolen er også læring til livet. [...] Der er ikke lige veje. På et tidspunkt skal du herfra. Alle har en plads – I skal nok finde et sted i livet. Vi involverer os jo som mennesker i mennesker, vi er investeret i de her unger og i, at de kommer et sted hen, hvor de udvikler sig og bliver glade. Vi kan slet ikke lade være.

Lærer 2: Det er en del af at være udskolingslærer, at vi forbereder dem på at kigge ud i livet [...]. Vi sætter dem i søen som både og håber, de kan sejle, vi er vant til at pakke bådene, så godt vi kan.

Det er vigtigt, at lærerne ikke oplever deres bidrag til vejledningen som noget, man får pålagt, men at der i stedet er en oplevelse af, at deres samarbejde med vejlederen også opleves at understøtte deres øvrige lærerarbejde. En vejleder fortæller bl.a.:

Det er hele tiden den der balance, for man kan godt se rent lavpraktisk på det, og hvem der har ansvaret for de forskellige ting, men så bliver det meget sort/hvid. Så kommer vi heller ikke til at arbejde ordentlig sammen. Lærerne skal kunne se fordele i de ting, vi laver ind deres, og at det faktisk er en hjælp og ikke bare træls ting, der kommer. Og der er også nogle ting, som vi måske vælger at gøre, som vi måske ikke burde gøre, fordi vi kan se, at det vil hjælpe lærerne.

Vejleder

4.3.1 Lærerne skal opleve at være klædt på

Blandt lærere, skoleledere og vejledere er der udbredt enighed om, at læreren ikke skal overtage vejlederrollen, som skal varetages af en vejleder. Det er dog centralt, at lærerne føler sig klædt på til at varetage rollen som medvejleder. Nogle lærere fremhæver, at de ikke oplever sig klædt på til at varetage deres rolle fuldt ud. Det gælder særligt, hvis lærerne oplever, at de skal kunne det samme som vejlederen.

Erfaringer fra caseskolerne viser, at lærere i udskolingen har behov for et grundlæggende kendskab til de konkrete uddannelser, som eleverne kan søge ind på, når de har færdiggjort grundskolen, samt hvilke forudsætninger de forskellige uddannelser kræver. Kendskabet til uddannelserne er med til at klæde lærerne på til at understøtte elevernes refleksioner over uddannelse, arbejdsmarked og sig selv. En lærer beskriver behovet for viden om uddannelsessystemet:

Når man kun har de store elever, så har man hele tiden fingeren på pulsen ift. ungdomsuddannelser. Man er jo nødt til at følge med, for de første spørgsmål, de kommer med til os i klassen. Vi kan selvfølgelig sende dem videre, men vi skal også kunne svare. [...]. Jeg tror, det er, fordi jeg føler, at det er jeg nødt til for at passe mit arbejde og følge med i de her ting.

Lærer

En lærer nævner, at uddannelsessystemets omskiftelighed betyder, at det er nødvendigt jævnligt at blive opdateret på sin viden. Vejlederne understreger, at de ser det som en vigtig del af deres opgave at understøtte, at lærerne føler sig klædt på til at tale med eleverne om tiden efter grundskole. Samtidig oplever vejlederne også, at der er stor forskel på lærernes engagement i vejledningen, hvilket både kan relatere sig til den enkelte lærer men også til skoleledelsens opgave mht. at sikre de nødvendige rammer (se også afsnit 4.4.). En vejleder siger bl.a.:

Vi prøver at hjælpe så godt, vi kan, men der er forskel på lærernes engagement i det. Nogen forbereder noget, andre gøre ikke. Det handler både om tid og prioritering.

Vejleder

I forlængelse heraf fremgår det af interview med både lærere og vejledere, at der er forskel på, hvor motiverede lærerne er for fx at få mere viden om ungdomsuddannelse eller anden kompetenceudvikling. Samtidig fremgår det, at der er forskelle på, hvordan der arbejdes med at klæde lærerne på til at bidrage til vejledningen. Det fremgår, at lærerne oftest klædes på uformelt og ad hoc grundet lærernes generelle travlhed, men andre steder har man udviklet forskellige fora, som understøtter lærernes medindsats i vejledningen.

Nedenstående boks fremhæver forskellige tilgange til at klæde lærerne på til vejledning, som fremgår af interview med vejledere, lærere og skoleledere.

Forskellige tilgange til at klæde lærere på til vejledning

Deltagelse i eksterne netværk

Eksterne netværk mellem lærere på tværs af kommunens skoler sker med henblik på at videreformidle, hvad der rører sig på skoler i netværket, samt give rum til udveksling af viden og erfaringer. De lærere, der deltager i netværket, faciliterer i udgangspunktet centrale pointer til den resterende del af lærergruppen på skolen. Denne videreformidling sker fx gennem årgangsmøder eller gennem de teams, som lærerne arbejder i. På nogle skoler er der dog en oplevelse af, at der skal mere til end et kort referat på et teammøde, for at netværk skaber værdi i mere bred forstand i lærergruppen.

Deltagelse i eksterne kurser

Nogle skoler har afholdt kurser relateret til at skabe en sammenhængende vejledningsindsats. Kurserne har fx handlet om karrierelæring eller brug af studievalsportfolio. Der er også eksempler på, at lærerne har været på kursus på erhvervsskoler og gymnasier, hvor de har set uddannelsesstederne og er blevet præsenteret for indholdet af uddannelserne. På nogle skoler afholdes der desuden årlige møder, hvor alle lærere inviteres til en halv informationsdag, hvor de bliver klædt på med viden omkring gældende karakterkrav på de respektive ungdomsuddannelser samt får informationer om, hvad ungdomsuddannelseslærerne efterspørger et øget fokus på i grundskolen. En udfordring ved at bruge kurser til at styrke lærernes kompetencer er dog lærernes begrænsede tid. Lærerne oplever det dog som centralt at være grundigt klædt på ift. fx karrierelæring, hvis lærerne skal videreformidle pointer omkring overgangsarbejdet til den resterende del af lærergruppen.

Samarbejde med vejleder på skolen

På nogle skoler foregår kompetenceudviklingen af lærerne primært gennem samarbejdet med vejlederne, fx ved at vejlederen udformer forløb, som lærerne kan bruge i deres undervisning, eller gennem det løbende samarbejde mellem lærere og vejledere.

Sidemandsoplæring med lærerkolleger

På nogle skoler foregår den interne kompetenceudvikling i form af sidemandsoplæring. Sammensætningen i sidemandsoplæringen foretages efter forskellige principper. Nogle steder sættes nyere lærere sættes sammen med erfarne lærere i makkerpar. På denne måde bliver erfaringsudvekslingen en naturlig del af hverdagen. Andre steder sammensættes lærere med andre, der fx har været på kursus. Fx fortæller en lærer, der har været på kursus i karrierelæring, at hun har hjulpet en danskvejleder på skolen med at udarbejde et forløb, der kombinerede erhvervspraktik med danskundervisningen.

Interne oplæg målrettet skolens lærere

På flere skoler afholdes der ligeledes interne læreroplæg, hvor lærerne bliver informeret om temaer relevante for elevernes overgang til ungdomsuddannelse. Disse oplæg planlægges som regel, så de ligger samtidig med, at eleverne er på uddannelsesmesser eller andre lignende aktiviteter. På nogle skoler afholdes der ligeledes konferencer om uddannelsesparathedsvurderinger, hvor der bl.a. arbejdes med skabeloner for uddannelsesparathedsvurderingerne for at lette lærernes arbejde.

4.3.2 Det timeløse emne Uddannelse og job kan understøtte lærernes bidrag til vejledningen – men rammerne er uklare

Et perspektiv på de besøgte skoler er, at det timeløse emne Uddannelse og job⁸ kan være med til at understøtte lærernes rolle i vejledningen. Rammerne for Uddannelse og job opleves dog bredt set som uklare og op til den enkelte skole at definere.

Samtidig opleves rollefordelingen mellem skole og KUI som svær at praktisere, da det formelle ansvar er hos skolen, og vejlederen ikke er drivkraft, som ved de øvrige vejledningsaktiviteter. Blandt lærere og vejledere på nogle skoler er der en oplevelse af, at vejlederne har de bedste forudsætninger for tilrettelæggelse af emnet. I interviewene tegnes der et billede af, at det er en fordel for skolerne, når de kan få hjælp fra kommunen til at løfte opgaven. Det afspejles bl.a. i den følgende dialog mellem vejleder og leder:

Interviewer: Når det gælder uddannelse og job, hvordan er ansvaret fordelt?

Vejleder: Jeg ville umiddelbart svare skolen.

Leder: Det kan godt være, det er vores ansvar. Men så er det godt, at vi har god hjælp i jer, og det mener jeg. For hvis ikke vi havde det, så var vi udfordret.

Vejleder og leder

⁸ Det timeløse emne Uddannelse og job er obligatorisk i folkeskolen. Intentionen med Uddannelse og job er, at elevernes uddannelsesparathed og kendskab til arbejdsmarkedet styrkes. Samtidig skal Uddannelse og job give eleverne større viden om ungdomsuddannelserne, og hvilke muligheder de forskellige ungdomsuddannelser giver. Læs mere på: [Uddannelse og job i udskolingen | Børne- og Undervisningsministeriet \(uvm.dk\)](https://www.uvm.dk/uddannelse-og-job-i-udskolingen).

Erfaringerne viser, at skoler, der selv har allokeret timer til emnet Uddannelse og job, oplever at få størst udbytte heraf. Flere af de besøgte skoler har fastsat et timetal for emnet på fx 25 timer årligt for at sikre, at Uddannelse og job lever op til intentionen om at styrke elevernes uddannelsesparathed og kendskab til arbejdsmarked. De rammesatte timer gør, at lærerne ikke oplever at blive nødt til at bruge timer fra fagundervisningen herpå. Når lærerne får rammesat tid til Uddannelse og job, kan det understøtte både systematik og kvalitet, fx ift. forberedelse og opfølgning på vejledningsaktiviteter, fordi lærerne har den nødvendige tid til at påtage sig deres rolle som medvejleder.

Nogle skoler prioriterer at bruge de rammesatte timer til Uddannelse og job på et samlet forløb om uddannelses- og jobrettede refleksioner på hele temadage eller uger, mens andre prioriterer løbende refleksioner i undervisningen, fx som en del af, at læreren kan varetage før- og underrefleksion ifm. vejledningsaktiviteter (se også afsnit 5.2).

Skoler, der samler aktiviteter knyttet til Uddannelse og job på særlige uddannelsesdage eller uddannelsesuger, oplever, at denne organisering i sig selv er med til at understøtte en systematik, og at aktiviteterne bliver gennemført sammenhængende og i høj kvalitet. Nogle steder er det hele skolen, der har fokus på det samme emne på samme tid. En lærer beskriver fordelene ved faste tidspunkter til at arbejde med emnet:

Det er jo svært med det timeløse emne Uddannelse og job, så årshjulet er et forsøg på at sikre, at der er nogle nedslagspunkter i løbet af året, hvor vi faktisk får afviklet det her timeløse fag.

Lærer

Andre skoler oplever det som en styrke, at refleksioner om Uddannelse og job sker løbende i løbet af skoleåret. Dette giver ifølge lærerne mulighed for at følge op på elevernes oplevelser med vejledningsaktiviteter løbende og i det hele taget løbende at have mulighed for at understøtte de unges refleksioner.

Alt imens de besøgte skoler har fundet en måde at afvikle emnet Uddannelse og job på, fremhæves det, at det har taget tid at finde måder at afvikle emnet på, og at man ikke alle steder oplever at være i mål med at tilbyde emnet til eleverne. I den nedenstående caseboks beskrives en caseskoles erfaringer med at tilrettelægge emnet i en uddannelsesuge, hvilket opleves at understøtte refleksion hos elever samt kompetenceudvikling blandt lærere.

På Bornholm understøtter en årlig uddannelsesmesse refleksion hos elever og kompetenceudvikling blandt lærere

På Bornholm afholdes der hvert år i uge 47 Bornholms Uddannelsesmesse (BUM), hvor alle 7. – 10. klasser på Bornholm arbejder med uddannelses- og jobrelaterede emner. Elever på ungdomsuddannelserne opfordres også til at deltage i BUM. I forbindelse med BUM præsenteres elever bl.a. for uddannelsesinstitutioner og virksomheder. Formålet er at inspirere eleverne og give dem indblik i lokale virksomheder, skoler og uddannelsessteder. Samtidig er der fokus på at udnytte uge 47, hvor BUM foregår, til også at give lærerne ny viden om ungdomsuddannelser og overgang generelt.

På den besøgte skole opleves det som en styrke, at uddannelses- og jobrelaterede aktiviteter afvikles samlet over en uge, da det både understøtter et dybt og vedvarende fokus hos eleverne og sikrer, at aktiviteterne faktisk bliver afholdt.

Den besøgte skole fortæller, at de kører faste forløb for 7.-9. årgang i forbindelse med BUM, og at lærerne selv kan tage initiativ til at hente materiale fra uddannelser og virksomheder ind i undervisningen som forberedelse hertil. I hele ugen er der både fokus på elevernes møde med uddannelsesinstitutioner og virksomheder, men også på at få uddannelse og job ind i fagene og fx arbejde med arbejdsmarked og faglige organisationer i samfundsfag.

4.4 Skoleledelsen understøtter en samarbejdskultur

Det er afgørende, at skoleledelsen bakker op om en kultur, hvor vejledning opleves som vigtig del af at realisere formålet med folkeskolen, og hvor skole og KUI samarbejder om at planlægge, gennemføre og evaluere vejledningsaktiviteter. Samtidig er det vigtigt, at ledelsen understøtter, at der er gode rammer for lærernes bidrag til vejledningen. Det viser erfaringerne på tværs af casebesøg.

I og med at vejledning ikke alene varetages af vejlederen på de besøgte skoler, men at lærerne også forventes at bidrage til aktiviteter, er det væsentligt, at skoleledelsen går forrest mht. at vise, at området er vigtigt for skolen og er tæt knyttet til det øvrige lærerarbejde og derfor forventes at blive prioriteret af lærerne. Et perspektiv blandt både skoleledere, lærere og vejledere er generelt, at ledelsen har et stort ansvar mht. at sikre en løbende opmærksomhed på at opretholde en god kultur for samarbejdet om vejledning mellem skole og KUI. En leder sætter ord på det på følgende vis:

Det er vigtigt, at vi italesætter vigtigheden i det [samarbejdet], at vi opretholder kulturen. Det er vigtigt, vi går foran og synes, ting er vigtige, dermed bliver medarbejdere og vejledere også kræftet i, at det er vigtigt.

Leder

Et udbredt perspektiv blandt lærerne er, at det understøtter deres rolle som medvejleder, når lederne melder tydeligt ud, hvilke opgaver der er obligatoriske og meningsfulde for lærerne at gennemføre og deltage i, og hvilke opgaver der ikke er. Lederne mener også, at det er vigtigt, at der er klarhed om prioritering af opgaver mellem de forskellige aktører. En leder sætter ord på hans oplevelse af sit ansvar i den forbindelse:

Min opgave er nogle gange at sige, at det er sådan her vi vil have det. Og det gør vi for at støtte op om de processer, som [navn vejleder] og [navn vejleder] står i. Fx vores ung til ung-aften. Det første år var der usikkerhed omkring lærerens deltagelse. Og da aftalte vi med vejlederen, at det var en god ide, at de var med. Så sagde vi, at det er kontaktlærerens opgave at frigøre tid til at kunne tage med til den aften, så man ved, hvad der foregår.

Leder

De besøgte skoler har forskellige erfaringer med, hvor tæt lederne involverer sig i vejledning. På nogle skoler deltager ledere i både den overordnede og løbende planlægning af aktiviteter. På andre skoler er ledere mindre involveret i aktiviteter. Nogle steder oplever lærere det som naturligt selv at have ansvaret for deres deltagelse i vejledningen. Det forudsætter imidlertid en kultur, hvor lærere er trygge ved at tage dette ansvar på sig, da ansvaret ellers kan presse lærerne ift. det øvrige lærerarbejde. På en skole fortæller en lærer, at lærere og vejledere selv løser de udfordringer, de

støder på, typisk uden at involvere en leder, og at det fungerer hensigtsmæssigt grundet en stærk organisering. En lærer fortæller:

Vi er organiseret i en flad struktur, hvor alle tager ansvar, og vi hjælper hinanden med at få tingene løst. [...] Vi er godt organiseret. Vi hjælpes ad. Det er ikke båret af en person eller en vejleder, der brænder for det her, det er en fælles indsats. [...]. Det er også hårdt arbejde. Det hører også med. Vi er meget målrettede og organiserede. Det er bare så indgroet en kultur, det gør meget. Der er struktur, der gør, at tingene kan lykkes og er overkommelige.

Lærer

Interview med lærere og vejledere understreger samtidig vigtigheden af, at lederen er med til at sikre de nødvendige rammer for lærernes deltagelse i vejledningen og samarbejdet med vejledere. Det handler bl.a. om at understøtte, at der er tilstrækkeligt med tid til de forskellige opgaver.

Et centralt perspektiv blandt lærere er, at det kan være svært at prioritere vejledning, hvis der er en oplevelse af, at det sker på bekostning af at nå de faglige mål i undervisningen. Som en lærer påpeger, bliver lærerne ikke målt på deres indsats ifm. vejledning, men kun på elevernes faglige resultater, og det er derfor naturligt, at det bliver disse mål, som lærerne styrer efter. Herudover peger nogle lærere på, at vejledningsaktiviteter kan ligge tæt på nogle tidspunkter af året og derfor udfordre undervisningen i perioder.

Samtidig er der en udbredt oplevelse på skolerne af, at når både ledere, lærere og vejledere løfter deres ansvar, bidrager det til at sikre en systematik, der er med til at kvalificere vejledning og skabe sammenhænge aktiviteter imellem og mellem aktiviteter og eleven selv, der understøtter elevernes overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse.

5 Tre typer af aktiviteter, der understøtter elevernes overgang

Hvordan arbejder vejledere, lærere og skoleledelse konkret med at understøtte elevers overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse? Hvilke aktiviteter opleves som særligt centrale i arbejdet, og hvilke erfaringer er der for samarbejdet omkring aktiviteterne?

Det sætter vi fokus på i dette kapitel gennem tværgående analyser af interview med lærere, ledere og vejledere.

Tre typer af aktiviteter træder frem som særligt centrale i arbejdet med at understøtte elevernes refleksioner om sig selv, uddannelse og job og herigennem klæde eleverne på til ungdomsuddannelse. De tre typer af aktiviteter baserer sig på foreløbige erfaringer fra caseskolerne, går på tværs af obligatorisk vejledning og undervisning i udskolingen og rummer både potentialer og udfordringer. Erfaringerne viser, at de tre typer aktiviteter skal tilrettelægges systematisk, så refleksion ifm. fx brobygning eller erhvervspraktik, vejledningssamtaler og forløb fremstår som del af en sammenhæng, hvor elevernes kendskab til uddannelser og job løbende udbygges og kobles til den enkeltes tanker om uddannelser, arbejdsmarked og sig selv.

De tre typer af aktiviteter er skitseret i figur 5.1.

FIGUR 5.1

Tre typer af aktiviteter, der understøtter elevernes overgang

Note: Baseret på interview med vejledere, lærere og ledere.

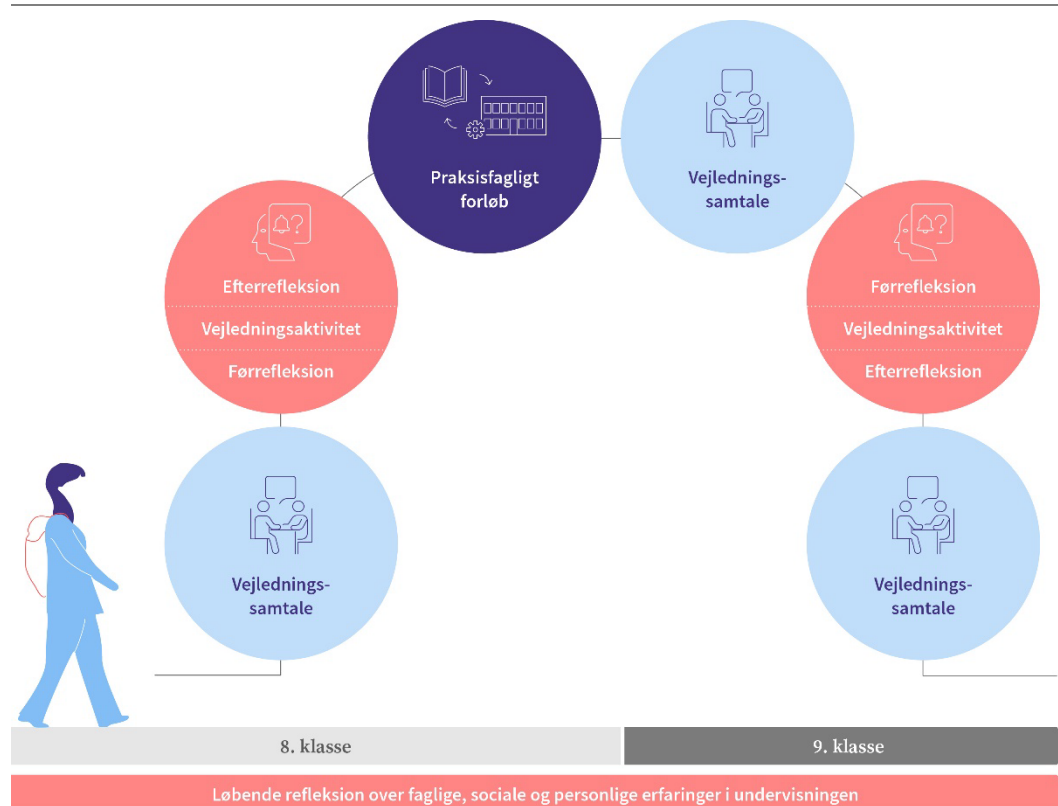
De tre typer af aktiviteter rummer både aspekter fra den obligatoriske vejledning og det, der foregår i undervisningen. Samlet set er der på caseskolerne en oplevelse af, at de tre typer af aktiviteter tilsammen understøtter elevernes refleksion over uddannelse, arbejdsmarked og sig selv. En tværgående udfordring ved de tre typer af aktiviteter er, at det kan være svært at finde tilstrækkelig tid til at gennemføre aktiviteterne på systematisk vis i en skolehverdag. Det opleves som særligt vanskeligt at sikre en systematik omkring refleksion ifm. vejledningsaktiviteter som fx brobygning og erhvervspraktik og at skabe gode praksisfaglige forløb, hvor eleverne fx får mulighed for at være aktive i en kontekst uden for skolen, samtidig med at de arbejder med dansk eller matematik.

5.1 Sammenhænge mellem aktiviteter

I samarbejdet mellem skole og kommune er der fokus på, at de tre typer af aktiviteter gennemføres systematisk og tilbydes alle elever med samme kvalitet. Desuden er der fokus på, at eleverne oplever en sammenhæng mellem den enkelte type aktivitet og deres øvrige erfaringer og refleksioner om uddannelse, job og egne styrker og interesser. Det viser erfaringerne fra caseskolerne. Nedenfor skitseres et eksempel på en model for, hvordan der på caseskolerne arbejdes med at bygge bro mellem de enkelte typer af aktiviteter, så de fremstår sammenhængende for eleverne frem for at opleves som enkeltstående.

FIGUR 5.2

Eksempel på elevens vej gennem tre typer af aktiviteter

- Før- og efterrefleksion ifm. vejledningsaktivitet:
Fx drøfte formål, forventninger og udbytte
- Vejledningssamtale – fx:
 1. Kollektive samtaler med intro til uddannelser eller brobygning
 2. Gruppesamtaler med opfølgning på forløb og intro til erhvervspraktik
 3. Gruppesamtaler eller individuelle samtaler med refleksion over erfaringer, styrker, interesser og fremtid
- Praksisfagligt forløb:
Fx undervisningsforløb tilrettelagt i samspil med eud

Note: Eksempel på model for sammenhænge mellem aktiviteter, der bygger på tværgående analyser af interview med vejledere, lærere og ledere. Der kan også være tale om andre modeller for sammenhænge mellem aktiviteter.

Figuren skitserer, hvordan før- og efterrefleksion ifm. vejledningsaktiviteter som fx brobygning og erhvervspraktik, vejledningssamtaler og praksisfagligt forløb placeres ift. hinanden. Samtidig viser modellen, at eleverne løbende med aktiviteterne reflekterer over øvrige erfaringer i undervisningen. Den løbende refleksion kan med fordel inddrages i aktiviteterne, så elevernes erfaringer fra undervisning bringes i spil i vejledningen, og eleverne oplever, at deres læring i undervisning og vejledning hænger sammen.

Skolernes arbejde med de enkelte typer af aktiviteter udfoldes i de følgende afsnit.

5.2 Før- og efterrefleksion i forbindelse med vejledningsaktiviteter

Før- og efterrefleksion i forbindelse med vejledningsaktiviteter såsom brobygning, introduktionskurser og erhvervspraktik understøtter, at eleverne reflekterer over de afprøvede uddannelser og evt. virksomheder i relation til øvrige erfaringer og overvejelser. Det viser interview på de besøgte skoler. Refleksionen hjælper eleverne med at sætte oplevelser fra uddannelser og virksomheder i relation til sig selv og deres tanker om fremtiden. Bredt set er det lærerne, der på de besøgte skoler varetager før- og efterrefleksionen i klassen, godt klædt på af vejlederen. Samtidig er der blandt vejledere en udbredt oplevelse af, at der er stor variation, ift. hvordan lærere forbereder elever og følger op på vejledningsaktiviteter. Det fremhæves som en central udfordring, at lærerne ikke altid har tiden til at indgå i refleksionen med eleverne.

Når lærerne selv står for refleksionen i klassen giver det mulighed for at skabe – ikke bare kobling mellem forskellige elementer i vejledningen – men også en kobling mellem vejledning og fag. På den måde understøttes elevernes forståelse af sammenhængen mellem, hvad de lærer i fagene, og hvordan disse kompetencer kan bruges i uddannelser og på arbejdsmarkedet. Flere steder tilbyder KUI koncepter til læreren for afvikling af refleksionen. Der er dog også eksempler på, at vejlederen varetager refleksionen.

I førrefleksionen er der fokus på at klæde eleverne på til en vejledningsaktivitet, det handler både om at introducere aktiviteten til eleverne, at tydeliggøre formålet med aktiviteten, at afstemme elevernes forventninger til aktiviteten og hjælpe eleverne med at relatere aktiviteten til deres øvrige erfaringer og overvejelser. I efterrefleksionen er der fokus på at samle op på elevernes erfaringer fra aktiviteten, og det handler både om at spørge ind til elevernes indtryk og oplevelser af stedet, indfrielsen af forventninger og oplevelser af udbytte i relation til deres øvrige overvejelser. I både før- og efterrefleksionen er der samtidig fokus på at trække tråde mellem de forskellige aktiviteter. At tale om, hvad eleverne lavede sidst, og deres nye erfaringer. Det kan fx være ved at spørge ind til deres indtryk af en uddannelse på et brobygningsforløb i relation til deres indtryk af det job, de har besøgt i en erhvervspraktik.

På en af skolerne italesættes det, at lærernes arbejde med at understøtte elevernes løbende refleksion, er en del af karrierelæring, hvor der er fokus på, at eleverne skal hjælpes til at opdage, ordne, fokusere og forstå (se også afsnit 2.1.2). En lærer beskriver det bl.a. på følgende måde:

Vi bruger karrierelæringstankegangen for at understøtte, at eleverne reflekterer over deres oplevelser og binder dem sammen, så de til sidst kan træffe en beslutning om, hvad der så skal ske.

Lærer

På skolerne er der en udbredt ambition om, at forberedelse og opfølgning ifm. de enkelte vejledningsaktiviteter sker på systematisk vis. Det handler dels om, at refleksionen foregår i sammenhæng mellem alle aktiviteter og for udskolings elever på tværs af klasser, og at refleksionen tager afsæt i et gennemtænkt formål med refleksionen og tilrettelagte øvelser i refleksionen. På nogle skoler tænkes før- og efterrefleksionen systematisk ind som en del af det timeløse emne Uddannelse og job (se også afsnit 4.3.2). På andre skoler fremhæves udfordringen i at realisere ambitionen om, at før- og efterrefleksion sker på systematisk vis i en tætpakket skolehverdag, hvor tiden går til arbejdet med de enkelte fag. Her forsøger man at få lidt refleksion ind i fx dansktimer, men der er en oplevelse af, at den manglende systematik gør, at refleksionen ikke får den fulde plads, som der er brug for, for at eleverne får bearbejdet deres oplevelser fra aktiviteter. Lærere fortæller samtidig, at det kan presse undervisningen, hvis man oplever, at tid til vejledning tager tid fra fagene, også selvom man som lærer oplever det som væsentligt at understøtte elevernes refleksioner. Et udbredt perspektiv er, at det særligt kan være vanskeligt at indfri ambitionerne om opfølgning på hver aktivitet, da lærerne hurtigt skal videre til noget andet efter et endt forløb. En lærer beskriver det på følgende måde:

Jeg kender hjemmesiden om, hvordan du fx kan bygge et brobygningsforløb bedst op og samle op på det. Der vil jeg sige, at det tit bliver ved drømmen, vores virkelighed er en anden. Vi har en lærergruppe der vil det [vejledning], og et fantastisk samarbejde med vejleder. Der er ikke nogen i udskolingen, der ikke er med på det, men det er svært at bruge tid på efterbehandling, når man har brugt to uger på et forløb [...]. Man deltager i et forløb med stort engagement, og så går man videre.

Lærer

På nogle skoler har man valgt at prioritere systematisk forberedelse og opfølgning ifm. udvalgte aktiviteter som fx erhvervspraktik. Der er her fokus på, at lærerne sætter tid af i undervisningen til at klæde eleverne på til praktikopholdet og taler med eleverne igen om erfaringerne efterfølgende. Det bliver et enkelt sted beskrevet, hvordan udskolingslærere tidligere har haft mulighed for at besøge elever under praktikken, hvilket har givet lærerne et konkret indblik i elevens oplevelser, som har dannet afsæt for dybdegående og nærværende samtaler i klassen. Dette prioriteres ikke længere af ressourcemæssige årsager.

Vejlederne udtrykker en bred oplevelse af, at der er variation, ift. hvordan og hvorvidt lærere reelt set forbereder elever og følger op på vejledningsaktiviteter. Blandt vejledere opleves det som ærgerligt, at lærerne ikke har tiden, og de peger på, at det har stor betydning for, hvilket udbytte eleverne får af aktiviteterne. En vejleder beskriver det på følgende måde:

Lærerne er pressede. Det er kun halvdelen, der har lavet det [før- og efterrefleksion i klassen], når vi kommer ud til kollektiv vejledning og følger op. Det gør en forskel, om de [lærerne] har forberedt sig. I den klasse, der har forberedt sig, er der en helt anden dynamik i. Det så vi i snakken bagefter, eleverne havde forberedt spørgsmål og var nysgerrige. Det gør en stor forskel.

Vejleder

Som vejlederen fremhæver, har det en betydning for kvaliteten af vejledning, hvorvidt eleverne også har haft mulighed for at reflektere over aktiviteterne i klassen eller ej.

Den nedenstående caseboks viser et eksempel på, hvordan man i en kommune arbejder med før- og efterrefleksion ifm. et vejledningsforløb af tre dages varighed, der inkluderer besøg på en erhvervsskole og i en virksomhed.

I Fredericia understøtter egenskabskort elevernes refleksion over et vejledningsforløb i relation til sig selv

I Fredericia er der fokus på at forberede elever samt samle op på elevers erfaringer i forbindelse med et Mobication-forløb. Selve forløbet er af tre dages varighed og foregår dels på en erhvervsskole og rummer besøg på en virksomhed for at koble uddannelse og beskæftigelse sammen.

Vejledere på en skole i kommunen fortæller, at de til før-refleksionen har udviklet egenskabskort, som eleverne arbejder med i grupper forud for aktiviteten. Eleverne taler her sammen om, hvilke egenskaber de selv vurderer er gode at have på den uddannelse eller på den arbejdsplads, de skal besøge. Eleverne vurderer samtidig, hvilke af disse egenskaber de synes, de mestrer, og vælger to egenskaber, de kunne tænke sig at blive bedre til. De to egenskaber, de vælger, skal de holde øje med i forløbet, både hos sig selv og hos andre, de møder i forløbet på enten uddannelse eller virksomhed.

Til evalueringen af Mobication-forløbet samler vejleder op på overvejelser omkring egenskaber relateret til den pågældende uddannelse og arbejdsplads, og eleverne reflekterer også over, om de har opdaget nye kompetencer hos sig selv eller iagttaget dem hos de mennesker, de er stødt på i forløbet.

Vejledere og lærere fortæller, at arbejdet med egenskaber gør eleverne opmærksomme på de mennesker, de møder i forløbet, og at eleverne bliver nysgerrige på, hvilken uddannelsesvej de har taget derhen. Det opleves at fungere som et godt værktøj til at understøtte elevernes refleksion omkring deres egne kompetencer og præferencer ift. uddannelse og job.

På Bornholm understøtter lærere elevernes refleksion på tværs af 8. og 9. klasse og gennem job-speeddating

På Bornholm er der gode erfaringer med at lade 9. klasseelever dele deres oplevelser med erhvervspraktik med elever fra 8. klasse, både de gode og de sværere oplevelser. Lærerne oplever, at elevernes interesse for erhvervspraktik i 8. klasse øges, ved at de lidt ældre elever fortæller om deres erfaringer, som 8. klasseeleverne så kan spørge ind til. Som en lærer siger: "Det giver et kæmpe skub til eleverne, inspirerer dem. Hver eneste gang siger eleverne, at de får meget ud af det." Derudover bruger lærerne refleksionskort til at understøtte elevernes refleksion over aktiviteter, som er udviklet af vejlederen.

Der er også gode erfaringer med *job-speeddating* i 9. klasse som en del af en refleksionsseance. I job-speeddating inviterer lærere forskellige personer ind, som fortæller om deres uddannelsesvalg, deres liv og deres fravalg. Lærerne oplever, at refleksionen særligt hjælper eleverne til at se, at et uddannelsesvalg ikke er definerende for hele ens fremtid, men at man kan ende mange steder med en uddannelse.

5.2.1 Studievalgsportfolio som værktøj til før- og efterrefleksion – men formen kan være svær at arbejde med

Studievalgsportfolioen er et redskab til elever i 8.-10. klasse, der har til formål at samle elevernes overvejelser med forskellige vejledningsaktiviteter. Det er op til skolerne selv, hvordan de vil arbejde med studievalgsportfolioen, men der er krav om, at alle elever skal udfylde et afrapporteringsskema vedrørende studievalgsportfolio, som skal vedhæftes ansøgningen til ungdomsuddannelserne på Optagelse.dk.⁹

Det er forskelligt, hvorvidt caseskolerne bruger studievalgsportfolioen aktivt som et redskab til at understøtte elevers løbende refleksion eller ej. Lærere, der aktivt bruger studievalgsportfolioen, oplever, at det understøtter elevernes refleksion at udfylde studievalgsportfolioen løbende som en måde at reflektere over gennemførte aktiviteter. Lærerne beskriver, hvordan de understøtter, at eleverne umiddelbart efter en endt aktivitet nedskriver deres overvejelser. Et lærerperspektiv er, at studievalgsportfolioen kan hjælpe eleverne med at se, hvordan tidligere oplevelser med vejledningsaktiviteter kan hænge sammen med nye oplevelser, de gør sig. En lærer fortæller bl.a., at hans elever har kigget tilbage på, hvad de har skrevet i studievalgsportfolioen tidligere. Nogle elever oplevede, at de havde ændret syn siden da, og på den måde blev det tydeligt for dem, hvordan de var blevet klogere på sig selv løbende.

På andre skoler opleves studievalgsportfolioen ikke som et relevant redskab. Det skyldes særligt en oplevelse af, at formatet for studievalgsportfolioen ikke passer til alle elever, fordi overvejelser om uddannelsesvalget skal nedfældes i et skriftligt format. En vejleder fortæller, at det vigtigste er, at eleverne gør sig overvejelser om valget på en måde som passer til eleverne, og at skriftligheden i det kan være et bånd, som kan gøre studievalgsportfolioen til en træls skal-opgave for både lærer og elev frem for et motiverende værktøj, der hjælper eleverne med at få overblik over deres tanker. På skoler, hvor der ikke er mulighed for at tale om studievalgsportfolioen til en individuel samtale, er der en oplevelse af, at redskabet bliver overfladisk, da det bliver op til eleverne selv at udfylde studievalgsportfolioen. En vejleder giver fx udtryk for, at det kræver en del motivation og opfordring, før elever får udfyldt studievalgsportfolioen:

En del af eleverne har brug for at blive håndholdt i den proces, det er at udfylde studievalgsportfolioen. Den skal understøttes med en snak om, hvorfor det her giver mening. Og så kan man nå dem i snakken om, at ”det er vigtigt, at ungdomsuddannelserne har noget at arbejde med ift. at tage imod dig”. Man skal hele tiden ind og nudge dem ift., at de skal udfylde det her dokument. Og hvis det skal give mening, så skal det ske løbende. Det skal ikke være noget, man sidder og skal samle sammen på i 9. klasse.

Vejleder

Derudover har nogle lærere og vejledere en oplevelse af, at studievalgsportfolioen ikke bliver brugt af ungdomsuddannelserne og derfor er spild af tid. Nogle steder vælger man ikke at arbejde løbende med studievalgsportfolioen, men fx med en lokal udgave af en logbog eller andre redskaber til opfølgning, som man i højere grad oplever bidrager til elevernes refleksion.

For at studievalgsportfolioen kan fungere som et værdifuldt værktøj er det væsentligt, at både lærere og vejledere kan se værdi ved brugen heraf, og at selve udarbejdelsen af studievalgsportfolioen akkompagneres af en snak mellem lærer eller vejleder og elev for at give værdi og understøtte elevernes refleksion.

⁹ <https://www.uvm.dk/vejledning-og-stoettemuligheder/vejledning/ungdomsuddannelse/studievalgsportfolio>.

5.3 Vejledningssamtaler af forskellig karakter

Vejledningssamtaler er et centralt rum til at understøtte elevernes samlede og løbende refleksion omkring uddannelse, job og sig selv. Det gælder både kollektive vejledningssamtaler, gruppesamtaler og individuelle vejledningssamtaler. Det viser erfaringerne på de besøgte skoler.

Det er udbredt på skolerne, at det er vejledere alene, der tilrettelægger og gennemfører de formaliserede vejledningssamtaler, men enkelte steder varetages fx gruppesamtaler af lærere. Vejlederne fremhæver, at de med samtalerne ikke blot understøtter elevernes refleksion mellem de enkelte aktiviteter, men også elevernes refleksion mellem aktiviteter og de øvrige faglige, sociale og personlige erfaringer, eleverne gør sig i forbindelse med deres hverdag i og uden for skolen. Vejlederne understreger værdien i, at eleverne gennem samtalerne får nuanceret deres billeder på sig selv og på de forskellige fremtidsmuligheder. En vejleder sætter ord på det i det følgende citat:

Det vigtigste mål er, at de unge kan få øje på noget, der passer til dem. De får nuanceret deres billeder af, hvad man egentligt kan. Ikke bare "min storesøster gik på STX" eller "mine forældre siger, at det er det, jeg skal". At man kan få prøvet sig selv af og få blik for noget andet. Få nuanceret uddannelsesperspektivet og få en accept af, at jeg er den, jeg er. Selvfølgelig kan jeg rykke mig og måske skal jeg øve mig på nogle ting, men det er ok. En bevidsthed. Det handler ikke om at rykke alle på eud, men at få alle til at reflektere.

Vejleder

Det er væsentligt, at de vejledningssamtaler, der gennemføres med eleverne, afholdes på tidspunkter, der skaber værdi ift. elevernes refleksion. Erfaringerne viser, at samtalerne skal tænkes ind ift. vejledningsaktiviteter og refleksion i klassen, så de enkelte elementer supplerer og bygger videre på hinanden. Samtalerne kan tilrettelægges i halen på vejledningsaktiviteter eller efterrefleksion, så der er mulighed for at samle op på elevernes oplevelser af en given aktivitet og hjælpe eleverne med at reflektere over oplevelsen i relation til øvrige overvejelser om uddannelsesvalg og fremtidsdrømme. Samtalerne kan også tilrettelægges forud for vejledningsaktiviteter eller førrefleksion, så eleverne bliver forberedt på en given aktivitet og får en ide om, hvordan aktiviteten kan spille ind i deres overvejelser om uddannelse og job, og hvad der forventes af elevens deltagelse i aktiviteten.

Et udbredt perspektiv på skolerne er, at kollektive samtaler og gruppesamtaler kan fungere som meningsfulde redskaber, der understøtter elevernes refleksion. Det er imidlertid væsentligt, at eleverne oplever de forskellige samtaler som nærværende og kan se en mening med dem. Interviewene viser samtidig, at individuelle vejledningssamtaler opleves at kunne noget særligt mht. at få den mest dybdegående og hjælpsomme samtale med en elev. Det er et udbredt perspektiv, at alle elever kan have glæde af en individuel samtale, men at det er særligt vigtigt, når det gælder ikke-uddannelsesparate elever eller uddannelsesparate elever, der er stærkt tvivlende, og som har vanskeligt ved at håndtere tvivlen, eller som oplever et stort pres, det kan både være ift. uddannelsesvalg, men også et fagligt pres, et pres fra forældre eller andre former for pres.

Nogle skoler har erfaringer med at inddele elever i mindre grupper i den kollektive vejledning eller i gruppevejledning, hvor eleverne bliver matchet efter, hvilket perspektiv på uddannelse og job de har. Der kan fx være en gruppe med elever, der oplever at være meget i tvivl, en gruppe med elever, der gerne vil være på gymnasiet og en gruppe med elever, der drømmer om et specifikt job. På en af skolerne har en lærer gjort sig erfaringer med at afholde gruppesamtaler med eleverne i en af hendes timer. I samtalerne har hun fokus på at sætte sig ind i elevernes ønsker for fremtiden men også at tale med dem om, hvordan de lærer bedst i fagene. Hun siger bl.a.:

Vi har nogle, hvis store drøm er stx, og jeg ved jo godt, at stx kan noget med fællesskabet, og hvis man er der, er man som de fleste. Det får vi sådan en ”voksensnak” om, i min optik: ”Jeg kan godt forstå, du gerne vil stx, men hvordan lærer du bedst? Det er noget med hænderne. Ok, hvordan har du den bedste dag, er det, når du sidder? Det er det jo ikke.” De ved godt, hvad de har det godt med, og hvilken læringsstrategi der passer dem. Så er de med på at se på deres karakterer, og hvad de tillader – og så er vi jo med til at hjælpe. Hvis de havde stået med det selv, havde de jo valgt stx, det gør de andre.

Lærer

Der er også eksempler på, hvordan refleksionsøvelser bruges i den kollektive vejledning og i gruppevejledning. Det kan fx være øvelser, hvor elever skal tænke over, hvad der er vigtigt for dem i en skolehverdag, hvilket danner afsæt for en snak om de forskellige ungdomsuddannelser. Det kan også være øvelser, hvor vejlederen læser et udsagn op, og eleverne skal stille sig forskellige steder i rummet, alt efter om de er enige, og efterfølgende bliver de interviewet af vejlederen om, hvorfor de har placeret sig, hvor de har.

På skoler, hvor man har individuel vejledning, fortæller vejledere, at netop dette giver eleverne særligt stort udbytte, da det er her, at sammenhængen mellem vejledningsaktiviteter bliver helt tydelig for eleven, og her at refleksionen kan tilpasses den enkelte elev. En vejleder i en kommune, der tilbyder individuel vejledning til alle, lægger vægt på, at individuel sparring er guld værd, fordi ”uddannelsesparat ikke er det samme som valgparat”.

Nogle steder placeres de individuelle vejledninger systematisk i årshjulet (se også afsnit 3.2) ligesom de kollektive for at sikre, at refleksionen falder på de mest relevante tidspunkter, fx efter eleverne har gjort sig flere konkrete erfaringer, der kan samles op på. Det kan fx være i afslutningen af skoleåret, forud for at eleven starter i 9. eller 10. klasse, eller forud for at beslutningen om et uddannelsesvalg skal træffes. En vejleder beskriver på følgende måde, hvordan hun oplever, at den individuelle vejledningssamtale bidrager til at binde vejledningsindsatser sammen:

Vi arbejder på at skabe udsyn og styrke valgkompetence. Det kommer lige så stille. For mig er det tydeligt, at elever, der har været i praktik og brobygning, det giver kød på samtalen, så er det ikke bare mig, der taler, men jeg kan spørge ind til deres oplevelser og erfaringer. Nu har de lige været i brobygning, og det er så tydeligt, at det giver en masse. Nogle finder ud af, at det skal de ikke. Det er også afklaring. Det er det, den individuelle samtale kan. Vi kan tage fat omkring – hvad er det, du ved, hvad har du kendskab til, og hvad skal vi finde ud af, at du skal vide noget mere om, hvad vej skal vi gå, hvad drømmer du om. Jeg tror på, at det gør en forskel.

Vejleder

På skoler i kommuner, hvor der kun er individuel vejledning til ikke-uddannelsesparate unge, oplever vejledere, at det kan være svært at samle tilstrækkeligt op med de uddannelsesparate elever og få talt om, hvad der giver mening for dem. En skoleleder beskriver en ærgrelse omkring, at der ikke er tid til, at vejleder kan reflektere sammen med eleverne omkring, hvad der er det rigtige for dem. Hun siger bl.a.:

Det giver ikke mening, at der ikke er tid til, at vejleder kan snakke med de parate. Hun skulle have mulighed for at sige: ”Du siger gymnasiet, men du er jo skoletræt, men elsker projektarbejde.” [...] Fordi vejlederen kun sidder med de tunge, betyder parat altså klar til gymnasiet.

Leder

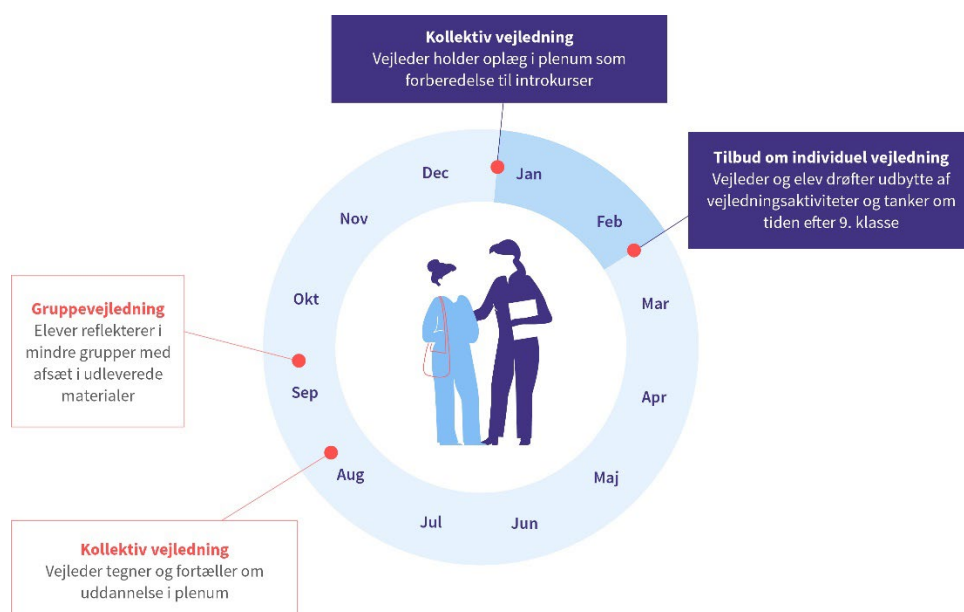
Muligheden for at kunne tilbyde individuel vejledning til alle unge, der har behov for det, efterspørges på skoler i kommuner, der alene tilbyder individuel vejledning til ikke-uddannelsesparate unge.

Den følgende caseboks viser et eksempel over, hvordan man i en kommune har valgt at tilrettelægge vejledningssamtalerne i et skoleår. Det er vejlederen, der i kommunen varetager vejledningssamtalerne, men placering af samtaler og overvejelser om bl.a. gruppedannelse til gruppevejledning sker i dialog med lærerne.

I Hjørring placeres forskellige typer vejledningssamtaler i løbet af skoleåret, så det understøtter elevers refleksion bedst muligt

I Hjørring har man valgt, at alle elever har ret til kollektive vejledningssamtaler, vejledningssamtaler i mindre grupper og individuelle vejledningssamtaler. De forskellige typer vejledningssamtaler opleves at bidrage med noget forskelligt og placeres bevidst ift. de vejledningsaktiviteter, eleverne gennemfører, så der i samtalerne er de bedste forudsætninger for at understøtte elevernes refleksion.

Nedenfor skitseres et eksempel på, hvordan vejledningssamtaler er placerede for elever i 8. klasse mht. til dels at give dem generel viden og dels at forberede eleverne til introkurser og samle op på elevernes udbytte af aktiviteten, samt hvilke tanker den sætter i gang om elevens uddannelse på sigt. Som skitseringen viser, er det i kommunen vejlederen, der varetager samtalerne, men bl.a. sker dannelsen af grupper ifm. gruppevejledning i tæt dialog med læreren.

Note: Baseret på interview med lærere, ledere og vejledere i Hjørring Kommune.

5.4 Praksisfagligt forløb

Fælles for særligt ledere og vejledere på skolerne er ambitionen om i højere grad at gøre undervisningen mere praksisnær og ud fra et overgangsperspektiv bl.a. få et fokus på forskellige typer af uddannelser og jobs integreret mere i fagundervisningen, end det er tilfældet i dag. Der er en udbredt oplevelse af, at forløb i fx matematik, der kobler sig til fx undervisning på en erhvervsuddannelse, kan være med til at udvide de unges udsyn og indblik i, hvordan man kan bruge sine kompetencer på forskellig vis i samfundet. Forløb, der indeholder fokus på bl.a. praktiske færdigheder og arbejdskendskab, betegnes i denne sammenhæng som en form for et praksisfagligt forløb.¹⁰ Erfaringerne viser, at det i høj grad er lærerne frem for vejlederne, der er udførende, når det kommer til praksisfaglige forløb generelt, men når det kommer til forløb, der indeholder et samarbejde med fx en erhvervsuddannelse, finder disse nemmere sted, når vejledere er med til at tilrettelægge samarbejdet med. Nogle steder afvikles praksisfaglige forløb som en del af det obligatoriske emne Uddannelse og job (læs mere om Uddannelse og job i afsnit 4.3.2). Til trods for at caseskolerne generelt er optagede af at tilbyde denne form for praksisfaglige forløb til eleverne, som kan være et supplement til vejledningen, er det et område, der vurderes at være vanskeligt, og skolerne vurderer bredt set, at de ikke er i mål.

Når caseskolerne ud fra et overgangsperspektiv oplever at lykkes med at tilrettelægge praksisfaglige forløb, der rækker udover den traditionelle undervisning i klasserummet og understøtter elevernes refleksion over sig selv, uddannelser og arbejdsmarked, sker det bl.a. med afsæt i redskaber udviklet af KUI, som lærerne fx kan hente på en hjemmeside og bruge direkte i undervisningen. Herudover viser erfaringerne på caseskolerne, at forløbene særligt afvikles, når kommunen har valgt, at skolens elever fx skal gennemføre et forløb, som delvist finder sted på en erhvervsskole, og hvor kommunen faciliterer planlægning og gennemførsel af forløbet.

Trods tilgængeligheden af materiale og muligheden for forløb, peger lærere, ledere og vejledere på, at skolerne ikke systematisk arbejder med at afvikle praksisfaglige forløb. Det er mange steder op til den enkelte lærer og foregår ad hoc. Udfordringen er ifølge lærere og ledere, at koblingen mellem den traditionelle undervisning og fx undervisning på en erhvervsuddannelse ikke nødvendigvis opleves at give mening ift. målene for det enkelte fag. Lærerne fremhæver i den forbindelse, at det giver mere mening at integrere fx et samarbejde med en erhvervsskole i nogle fag end andre. Fx fortæller lærerne på en caseskole, at de har oplevet, at et forløb på en erhvervsskole let kunne kobles til matematik, da der skulle regnes mål m.m. ud, mens det var mere vanskeligt i dansk og samfundsfag.

Nogle ledere udtrykker en frustrationen ved på den ene side at kende gode argumenter for at give eleverne mulighed for at prøve sig selv af i praksisfaglige forløb, som rummer et samarbejde med en uddannelsesinstitution eller virksomhed, og på den anden side opleve, at det er svært for lærerne at finde tid til det i en hverdag med mange andre eksplicitte mål for undervisningen. Et udbredt perspektiv er derfor, at det er særligt vigtigt, at der er en vejleder, som kan understøtte, at forløbet finder sted.

¹⁰ Praksisfagligt forløb forstås i denne sammenhæng, som et forløb, hvor eleverne afprøver sig selv i praktiske opgaver i og uden for skolen i relation til deres overgang til ungdomsuddannelse. Betegnelsen praksisfaglighed er et bredt begreb, der ikke kun relaterer sig til overgangen, og som der ikke er en forskningsbaseret definition af. Praksisfaglighed rummer forskellige aspekter, bl.a. at elever får mulighed for at gøre noget aktivt, fx at anvende teori ift. et konkret problem, at producere en løsning af et praktisk problem, at gøre noget aktivt i en anden kontekst end skolen eller at deltage i en erhvervskontekst. Praksisfaglighed kan bl.a. komme til udtryk i de aktiviteter, der skal understøtte elevernes valg af ungdomsuddannelse og UPV-processen, og det kan indgå i det obligatoriske emne Uddannelse og job (EVA, 2019a).

Fra et lærerperspektiv understreges samtidig vigtigheden af, at læreren selv kan tilpasse undervisningen til elevgruppen, for at det opleves som meningsfuldt. Mens nogle lærere oplever det som meningsfuldt at arbejde eksplicit med temaer fra forskellige uddannelses- og jobområder i undervisningen, opleves det af andre som noget, der bliver pålagt en oveni øvrige opgaver. Også blandt ledere og vejledere er der en opmærksomhed på, at den enkelte lærer selv skal kunne vurdere, hvornår det giver mening at tilrettelægge praksisfaglige forløb i et samspil med ungdomsuddannelser eller virksomheder.

5.4.1 Undervisning tilrettelagt på en erhvervsskole giver elever nye erfaringer at trække på – men rammerne udfordrer

På nogle skoler har man fra kommunens side valgt at indgå et samarbejde med en lokal erhvervsskole om at tilrettelægge og gennemføre et helt undervisningsforløb med henblik på at styrke elevernes refleksion over uddannelsesvalget. Der er her en oplevelse af, at undervisningen på en erhvervsskole giver eleverne nye erfaringer at trække på, da de får lov til at afprøve sig selv på en ungdomsuddannelse. Der er forskel på, hvilke typer samarbejde skolerne gør brug af, både ift. hvad de omhandler, og hvor lange de er. Undervisningsforløbene er af 3-10 dages varighed og afholdes enten helt eller delvist på en erhvervsskole. Samarbejde med erhvervsskoler er et supplement til de obligatoriske aktiviteter i vejledningsindsatsen.

Fælles for forløbene er, at de beskrives som gennemarbejdede koncepter, der rummer materiale til forberedelse og opfølgning på de gennemførte aktiviteter, ligesom lærernes rolle kommunikerer tydeligt. Caseskolerne beskriver generelt samarbejdet med erhvervsskolerne som positivt og sætter pris på det store forarbejde, der er gjort, som gør det relativt let for lærerne at gå til. En lærer beskriver konceptet for undervisningsforløbet på den lokale erhvervsskole på følgende måde:

Konceptet er ”færdigtænkt”. Eleverne synes, det var fedt at være derude, også de dygtige elever, der normalt tænker, at de skal på gymnasiet, men de tænkte også, at det var fedt, at de kunne se, hvad man kunne derude. Veltænkt fra erhvervsskolens side, dygtige undervisere og en masse materialer, man kunne boltre sig i.

Lærer

Lærere og ledere oplever, at eleverne får et særligt udbytte af selv at komme ud på en erhvervsskole og prøve undervisning af. Det handler ifølge interviewene om, at præsentere eleverne for en bredere skare af erhvervsuddannelser og om at vise, at erhvervsuddannelser også rummer entreprenørskab og idegenerering. Herudover er det centralt for skolerne, at eleverne får mulighed for at prøve det af på egen krop. En leder beskriver det på følgende måde:

Ind i en undervisning i Uddannelse og job er det nemmere at tale om, fordi eleverne selv har været ude og prøve det på egen krop, det er ikke teoretisk eller en videofilm om en elektriker, man kigger på, de får selv lov til at opleve det. Jeg håber, de unge får en øget bevidsthed og viden om at træffe valg om deres fremtidige uddannelse.

Leder

Til trods for at caseskolerne generelt er glade for samarbejdet med erhvervsskolerne, peger skolerne på, at det kan være en barriere for samarbejdet, at det er relativt omkostningstungt at tilrettelægge og gennemføre undervisningsforløb i samarbejde med erhvervsskoler. I nogle af de besøgte kommuner er det kommunen, der betaler tilbuddet og har en koordinator ansat, hvilket skolens leder betragter som afgørende for, at de kan benytte sig af tilbuddet. På andre skoler er det i kommunen vedtaget, at skolerne selv betaler en del aktiviteter, hvilket opleves som en udfordring.

I de følgende to bokse nedenfor gives eksempler på praksisfaglige undervisningsforløb, hvor undervisning på en erhvervsskole kobles til grundskoleundervisning.

I København integreres eud-forløb i undervisningen

I København er det obligatorisk for kommunens 8. klasser at deltage i forløbet 8. klasse på eud. Forløbet varer to uger og foregår seks dage på en erhvervsskole og fire dage på egen skole. Skolerne opfordres til at integrere forløbet i et tværfagligt samspil med den øvrige undervisning i 8. klasse.

Caseskolen i København har deltaget i forløbet Drømmen som en del af 8. klasse på eud. Forløbet har fokus på, at eleverne kommer ud på en erhvervsskole og prøver kræfter med opgaver relateret til murer-, maler- og tømrerhverv, i forbindelse med at de bygger dele af huse i mindre og større skala.

Tilbage på egen skole har lærerne arbejdet med at koble dagene på erhvervsskolen med undervisningen i matematik, dansk og samfundsfag. Da forløbet handler om at bygge et drømmehus, har fokus i dansk været at analysere ejendomsmæglertekster, mens eleverne i matematik har arbejdet med fx størrelsesforhold, areal og rumfang.

Lærerne oplever, at forløbet giver rigtig god mening for eleverne, da det giver mulighed for at få et mere indgående indtryk af en uddannelse, samtidig med at der er en oplevelse af, at eleverne lærer noget, som de skal lære i den fagfaglige undervisning.

I Hjørring Kommune er der fokus på matematik i praksis i et undervisningsforløb på en erhvervsskole

Hjørring Kommune har de seneste fire år sendt alle 7. klasser afsted på Matcamp på tømreruddannelsen på EUC Nord. Kommunen finansierer ansættelsen af en virksomhedsplaymaker, der bl.a. formidler muligheder for undervisning på eud til folkeskolerne, samt erhvervsskolens indsats i forløbet. Det er gratis for kommunens folkeskoler at deltage i forløb på erhvervsskolen. På Matcamp arbejder eleverne i løbet af en uge med matematik i praksis på erhvervsskolen, fx ved at bygge bord-bænke-sæt.

Leder og vejleder på den besøgte skole oplever, at eleverne er begejstrede for at få mulighed for at bruge matematik i en anden kontekst i forbindelse med Matcamp. Det handler om, at der ser et stort potentiale i at understøtte, at forskellige elevers læringsstile bliver tilgodeset. Det handler også om, at lederen oplever, at nogle elever, der har svært ved at navigere i en akademisk tilgang til læring, oplever at lykkes i den erhvervsfaglige pædagogik.

Appendiks A – Litteraturliste

BUVM. (2017). *Bedre veje til uddannelse og job*.

<https://www.uvm.dk/publikationer/folkeskolen/2017-aftale-om-bedre-veje-til-uddannelse-og-job>.

BUVM. (2018). *Fra folkeskole til faglært – Erhvervsuddannelser til fremtiden*.

<https://www.uvm.dk/erhvervsuddannelser/nyheder-lovgivning-og-reform/eudafte-2018/aftalens-hovedelementer/et-staerkere-fundament-for-valg-af-ungdomsuddannelse>.

BUVM. (2021a). *Bekendtgørelse om vejledning om valg af ungdomsuddannelse og erhverv* (BEK nr. 1979 af 27/10/2021). <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/1979>.

BUVM. (2021b). *Inspirationsmateriale til kommuner – om udvikling af en sammenhængende plan for vejledning*.

<https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/udd/vejl/2021/210413-inspirationsmateriale-til-kommuner---om-udvikling-af-en-sammenhaengende-plan-for-vejledning.pdf>.

EVA. (2017). *Uddannelsesparathed i 8. klasse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut:

https://www.eva.dk/sites/eva/files/2017-12/Uddannelsesparathed_18122017.pdf.

EVA. (2018). *Unge oplevelse af uddannelsesvalg og vejledning i 9. klasse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut. [https://www.eva.dk/sites/eva/files/2018-04/Unge%20ople-](https://www.eva.dk/sites/eva/files/2018-04/Unge%20oplevelse%20af%20valg%20og%20vejledning.pdf)

[velse%20af%20valg%20og%20vejledning.pdf](https://www.eva.dk/sites/eva/files/2018-04/Unge%20oplevelse%20af%20valg%20og%20vejledning.pdf).

EVA. (2019a). *Praksisfaglighed i skolen. En forundersøgelse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut. [https://www.eva.dk/sites/eva/files/2020-01/Praksisfaglighed%20i%20skolen_en%20forun-](https://www.eva.dk/sites/eva/files/2020-01/Praksisfaglighed%20i%20skolen_en%20forunders%C3%B8gelse.pdf)

[ders%C3%B8gelse.pdf](https://www.eva.dk/sites/eva/files/2020-01/Praksisfaglighed%20i%20skolen_en%20forunders%C3%B8gelse.pdf).

EVA. (2019b). *Uddannelsesvalg i 9. klasse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

[https://www.eva.dk/sites/eva/files/2019-10/Uddannelsesvalg%20i%209.%20klasse_041019_End-](https://www.eva.dk/sites/eva/files/2019-10/Uddannelsesvalg%20i%209.%20klasse_041019_Endelig.pdf)

[lig.pdf](https://www.eva.dk/sites/eva/files/2019-10/Uddannelsesvalg%20i%209.%20klasse_041019_Endelig.pdf).

EVA. (2021). *Unge valgproces og start på ungdomsuddannelse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut. [https://www.eva.dk/sites/eva/files/2022-01/Unge-valgproces-og-start-paa-ungdomsud-](https://www.eva.dk/sites/eva/files/2022-01/Unge-valgproces-og-start-paa-ungdomsuddannelse.pdf)

[dannelse.pdf](https://www.eva.dk/sites/eva/files/2022-01/Unge-valgproces-og-start-paa-ungdomsuddannelse.pdf).

EVA. (2022). *Kommuners samarbejde med grundskoler om udskolings- og vejledningsindsatser*.

<https://www.eva.dk/vejledning>.

Klindt Poulsen, Thomsen, Buhl & Hagmayer. (2016). *Udsyn i udskolingen*. København: KL og Danmarks Lærerforening. [https://vpt.dk/sites/default/files/2016-09/Bog%20om%20Udsyn%20i%20Ud-](https://vpt.dk/sites/default/files/2016-09/Bog%20om%20Udsyn%20i%20Udskolingen.pdf)

[skolingen.pdf](https://vpt.dk/sites/default/files/2016-09/Bog%20om%20Udsyn%20i%20Udskolingen.pdf).

Skovhus. (2014). *Fra valg til læring: potentialer i at skifte perspektiv*. <http://ungepaatvaers.dk/2014/10/22/fra-valg-til-laering-potentialer-i-at-skifte-perspektiv/>.

Appendiks B – Metodebilag

Undersøgelsen bygger på casebesøg på udvalgte grundskoler i fem kommuner, der prioriterer vejledningsindsatsen og samarbejdet mellem skole og KUI om vejledning. Kommunerne er udvalgt pba. af en survey blandt ledere i KUI i alle landets kommuner.

Udvælgelse af kommuner med afsæt i survey blandt ledere i kommunale ungeindsatser

Formålet med surveyen blandt ledere i KUI er at bidrage til en bruttoliste over kommuner og skoler, der i særlig grad prioriterer systematiske og sammenhængende udskolings- og vejledningsindsatser. I den forbindelse er der indsamlet viden om, hvordan systematiske og sammenhængende udskolings- og vejledningsindsatser prioriteres i landets kommuner.

Surveyen berører følgende temaer:

- Hvordan prioriterer KUI sammenhængende og systematiske udskolings- og vejledningsindsatser?
- Hvilke konkrete indsatser har de enkelte kommuner igangsat, og hvordan er disse indsatser organiseret i samarbejde med grundskolerne?
- Hvad kendetegner sammenhængende og systematiske udskolings- og vejledningsindsatser set fra et kommunalt perspektiv?
- Hvilket udbytte antages eleverne at få gennem sammenhængende og systematiske udskolings- og vejledningsindsatser?
- Hvilke potentialer og udfordringer er der i arbejdet med sammenhængende og systematiske udskolings- og vejledningsindsatser?

Spørgeskemaet er udsendt til samtlige kommuner via en kontaktliste formidlet af Styrelsen af Undervisning og kvalitet. Spørgeskemaet er udsendt i oktober 2021, og der er udsendt to påmindelser og gennemført telefoniske påmindelser til de kommuner, der ikke har besvaret spørgeskemaet. I alt er der udsendt e-mails til 90 ledere i KUI. Når spørgeskemaet er udsendt til 90 ledere og ikke til alle 98 kommuner, skyldes det, at nogle KUI-ledere dækker flere kommuner og derfor har vurderet, at det kun er meningsfuldt at besvare et samlet spørgeskema.

I alt har 82 KUI-ledere besvaret spørgeskemaet, og svarprocenten er således på 90 %.

Casebesøg på skoler, der prioriterer vejledningsindsatser

På baggrund af spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere i KUI er der udvalgt i alt 11 kommuner, der særligt prioriterer – og arbejder på at understøtte – systematik og sammenhæng i vejledningen. Der er tale om kommuner, der fx har rammer for indholdet i en række af deres vejledningsaktiviteter, og som vurderer, at de i høj grad arbejder med at understøtte sammenhæng mellem vejledningsaktiviteter og koble disse til undervisningen i fagene, og som har samarbejde med en lokal erhvervsskole om undervisningsforløb.

Der er gennemført 11 screeningsinterview med ledere fra KUI i de udvalgte kommuner med fokus på at få uddybet kommunens arbejde med vejledningsaktiviteter og samarbejde med kommunens folkeskoler. Fem kommuner blev udvalgt.

De interviewede ledere i KUI har hver udpeget en skole i kommunen, som de har et særligt godt samarbejde med. De udvalgte caseskoler er ikke nødvendigvis i mål med vejledningen og beskriver fortsat udfordringer i arbejdet, men er i gang med at gøre sig erfaringer på området, som peger i retning af lovende praksisser.

De fem udvalgte caseskoler er placeret i følgende fem kommuner: Hjørring, København, Fredericia, Horsens og Bornholm. Skolerne er besøgt i perioden november 2021 – april 2022.

Casebesøgene har haft fokus på, hvordan skolerne konkret arbejder med at gennemføre vejledning systematisk og understøtte, at eleverne reflekterer over og oplever en sammenhæng mellem de aktiviteter, de er igennem. Herudover har der været fokus på at undersøge samarbejdet mellem kommune og skole omkring vejledningen, samt hvilket udbytte skolens vejledning opleves at give eleverne.

På hver skole er der gennemført:

- Gruppeinterview med lærere i udskolingen på hver caseskole
- Interview med leder(e) på hver caseskole
- Interview med vejleder(e) tilknyttet hver caseskole.

Gruppeinterview med lærere

På alle skoler er der gennemført gruppeinterviewene med to-tre lærere fra 8. og 9. klassetrin. Interviewene havde til formål at belyse:

- Lærernes forvaltning af og rolle i de systematiske og sammenhængende indsatser, der har til hensigt at styrke elevernes overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse
- Lærernes vurdering af elevernes udbytte af skolens indsatser
- Lærernes oplevelse af potentialer og udfordringer i arbejdet med at styrke elevernes overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse.

Interview med ledere

På alle skoler er der gennemført interview med en leder eller en udskolingslærer med ledelsesansvar. Nogle steder er interviewene med leder og vejleder gennemført som et samlet, længerevarende interview. Interviewet med skolelederen havde til formål at belyse:

- Indsatser, skolen har igangsat på skoleniveau mhp. at styrke systematiske og sammenhængende udskolings- og vejledningsindsatser, herunder indhold og organisering
- Lederens oplevelse af, hvordan de konkrete elementer i skolens prioriterede indsatser bidrager til at styrke elevernes overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse
- Lederens oplevelse af potentialer og udfordringer i arbejdet med indsatserne
- Lederens oplevelser af samarbejdet med KUI.

Interview med vejleder

På alle skoler er der gennemført interview med en-to vejledere. Interviewet havde til formål at belyse:

- Vejlederens oplevelser af, hvad skolens indsatser består i, og hvordan de er organiseret
- Vejlederens vurdering af elevernes udbytte af skolens indsatser
- Vejlederens oplevelse af potentialer og udfordringer i arbejdet med at styrke elevernes overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse.

Analyse

Data fra interviewene er blevet renskrevet og derefter systematisk kodet og kondenseret inden for en tematisk ramme. Den tematiske ramme udgør en framework-tilgang (tematisk aksekodning), som sikrer identifikation af tværgående mønstre og nuancer inden for de enkelte temaer og undersøgelsesspørgsmål.

Samarbejde om unges overgang til ungdomsuddannelse © 2022

Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

Foto: Unsplash

ISBN (www) 978-87-7182-645-6

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk